

Venäjän talous ja sen vaikutukset Suomen talouteen

Vuodet 1998–2015

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden ala
Tradenomi
Kansainvälinen kauppa
Opinnäytetyö
Syksy 2016
Senni Viitanen

Lahden ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma

VIITANEN, SENNI:

Venäjän talous ja sen vaikutukset
Suomen talouteen
Vuodet 1998–2015

Kansainvälisen kaupan opinnäytetyö, 61 sivua

Syksy 2016

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö käsittelee Venäjän talouden eri vaiheita ajanjaksolta 1998–2015 ja niiden vaikutuksia Suomen talouteen ja vientiin. Venäjä on kokenut edellä mainittuna ajanjaksona talouden romahduksia ja 2000-luvun talouden kasvun. Tutkimuksen ensimmäisenä tarkoituksena oli löytää pääsyyt näille Venäjän talouden eri vaiheille. Venäjä on ollut myös pitkään Suomelle tärkeä kauppakumppani ja vientimaa. Siksi tutkimuksen toisena tarkoituksena oli löytää vastaus, miten Venäjän talous on vaikuttanut Suomen talouteen ja erityisesti vientiin Venäjälle, niin hyvinä kuin huonoina aikoina.

Tutkimus toteutettiin kirjoituspöytätyönä, joka tarkoittaa sitä, että tutkimus perustuu täysin jo olemassa olevaan teoretietoon. Tutkimusmateriaalina käytettiin luotettavia lähteitä, kuten virallisia tilastotietoja, valmiita tutkimuksia sekä taloustieteilijöiden tuottamia painettuja lähteitä. Tämä tutkimusmenetelmä oli paras ja sopivin tutkimuksen aiheen kannalta, koska tulosten on perustuttava mahdollisimman virallisiin ja luotettaviin tietoihin.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että Venäjän talouden vaihteluiden yksi iso tekijä on ollut öljyn maailmanmarkkinahinnan vaihtelut, koska öljy on Venäjän suurin vientituote. Tästä syystä, jos öljyn hinta kasvaa, niin samoin kasvaa Venäjän talous. Kun öljyn hinta romahtaa, niin myös Venäjän talous romahtaa. Öljyn hinnan vaihteluihin ovat vaikuttaneet monien maiden tapahtumat. Venäjän talouden jokainen romahdus on laskenut Suomen vientiä ja täten vientitulot ovat vähentyneet. Venäjän talouden 2000-luvun kasvu on taas lisännyt Suomen vientiä Venäjälle. Erityisesti talouden hyvänä aikana venäläisten matkailu Suomeen ja transitoliikenne ovat kasvaneet. Lisäksi jälleenvienti on kasvattanut viennin arvoa.

Tulosten perusteella voidaan päätellä, että Venäjän talous on hyvin riippuvainen öljystä ja se on hyvin herkkä öljyn hinnan vaihteluille. Vaikutuksista Suomeen voidaan päätellä, että Venäjän talouden 2000-luvun kasvulla on ollut positiiviset vaikutukset ja talouden romahduksilla on ollut negatiiviset vaikutukset Suomen talouteen ja vientiin tietyillä aloilla.

Asiasanat: ulkomaankauppa, vienti, talous, öljy, Venäjä, Suomi

Lahti University of Applied Sciences Ltd
Degree Programme in Business Studies

VIITANEN, SENNI:

Russian Economy and How It Influences Finnish Economy
Years 1998–2015

Bachelor's Thesis in International Trade, 61 pages

Autumn 2016

ABSTRACT

The focus of the thesis is on the various phases of the Russian economy during the years 1998–2015 and the effect they had on the Finnish economy, especially on exporting. During this period Russia has gone through not only a few economic crises but has also experienced great economic growth. The first purpose of the study was to find the major factors that influenced the economic fluctuations in Russia. In addition, as Russia has been a significant long-term trading partner and an exporting country for Finland, the second purpose of the study was to examine how the Russian economic changes have influenced the Finnish economy, especially exporting to Russia.

This thesis is a desk research, which means that the research is completely implemented based on existing information. Sources such as official statistics, completed researches and books written by economists are used as research material. This research method was the most suitable choice for this topic as the results need to be as official and reliable as possible.

The study results show that the main factor influencing the Russian economic fluctuations is the price of oil. This is because oil is Russia's major export product. When oil prices increase the Russian economy grows and when the oil prices decrease the economy collapses. Oil prices change when there are some actions that impact the demand for oil in the world. Every time the Russian economy has collapsed, Finnish exports to Russia has dropped and export incomes have decreased. And vice versa, exports and incomes have increased when the Russian economy has boomed. During the boom phase the most significant success stories included Russian tourism to Finland and transit traffic. Also re-exports increased exports.

Based on the study results it can be concluded that the Russian economy is heavily dependent on oil and it is extremely sensitive to oil price fluctuations. Furthermore, these fluctuations could be seen in the Finnish economy whereby the boom phases of the Russian economy had a positive affect on the Finnish economy and the economic collapses had a negative influence on Finnish economy and export in specific trades.

Key words: foreign trade, export, economy, oil, Russia, Finland

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimustausta	1
1.2	Tutkimuksen tavoitteet ja aiheen valitseminen	2
1.3	Tutkimuskysymykset ja työn rajaaminen	2
1.4	Näkökulma ja tutkimusmenetelmä	3
1.5	Hyödynnettävyys ja työn tärkeys	4
1.6	Tutkimuksen rakenne	5
2	SUHDANNEVAIHTELUT	7
3	SUOMEN ULKOMAANKAUPAN RAKENNE	10
3.1	Ulkomaankauppa	10
3.1.1	Yritykset kansainvälisillä markkinoilla	11
3.1.2	Ulkomaankaupan vaihtotase	11
3.2	Ulkomaankauppa maaryhmittäin	13
3.2.1	Saksa	15
3.2.2	Ruotsi	16
3.2.3	Venäjä	17
3.3	Vienti tuoteryhmittäin	18
3.4	Palvelujen ulkomaankauppa	19
4	VENÄJÄN TALOUDEN AIKAKAUDET	21
4.1	Vuoden 1998 talouskriisi	21
4.2	Venäjäns talouden kasvu 2000-luvulla	25
4.3	Vuoden 2008 taantuma	28
4.4	Talouden romahdus vuonna 2014	30
4.4.1	Öljyn hinnan romahtaminen	32
4.4.2	Ukrainan kriisi	35
4.4.3	Pakotteet ja vastasanktiot	35
4.5	Pääsyyt talouden hyviin ja huonoihin aikoihin	37
5	VENÄJÄN VAIKUTUKSET SUOMEEN	38
5.1	Viennin väheneminen vuonna 1998	38
5.2	Vienti kasvaa	40
5.2.1	Matkailu	40
5.2.2	Transitoliikenne	41

5.2.3	Jälleenvienti	43
5.2.4	Investoinnit Venäjälle	45
5.3	Vuoden 2008 kriisin seuraukset	45
5.4	Vienti romahtaa vuonna 2014	47
5.5	Vaikutukset Suomen talouteen ja erityisesti vientiin	53
5.6	Johtopäätökset	54
5.7	Tutkimuksen reliabiliteetti, validiteetti ja objektiivisuus	55
6	YHTEENVETO	57
	LÄHTEET	61

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimustausta

Suomen ulkomaankaupan kumppaneista tärkein vuonna 2015 oli Saksa, toisena tuli Ruotsi ja kolmantena Venäjä (Tulli 2015e). Nämä kolme maata ovat olleet Suomen tärkeimpiä kauppakumppaneita jo monien vuosien ajan (Tilastokeskus 2015b). Ulkomaankauppa muodostaakin merkittävän osan Suomen bruttokansantuotteesta (Findikaattori 2016b). Vuonna 2015 Suomen vientiarvo oli kokonaisuudessaan 77,3 miljardia euroa. Vienti muodosti 37,9 prosenttia BKT:sta. Myös tuonti muodosti jopa 37 prosenttia BKT:sta. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2016a.)

Tästä syystä ulkomaankauppa vaikuttaa suoraan maan talouden suhdannevaihteluihin sekä tasapainoon. Talouden hyvinvoinnin ja kainsainvälisen kaupan määrän lisäksi ulkomaankauppa kertoo maan houkuttelevuudesta investointikohteena ja yritysten kilpailukyvystä maailmanmarkkinoilla. (Findikaattori 2016b.) Vienti merkitsee paljon Suomen kaltaiselle pienelle ja avoimelle taloudelle, koska se ylläpitää ja kasvattaa maan kansantaloutta (Tilastokeskus 2015c).

Aikaisemmin Venäjä oli Suomelle tärkein kauppakumppani vuosina 2007–2013 (Taloussanommat 2015). Venäjän talouden 2000-luvun kasvun aikana se oli jopa Suomen suurin vientimaa vuonna 2008 (Tulli 2016b). Lisäksi Venäjä oli tärkein tuontimaa Suomelle monta vuotta, kunnes viime vuonna se oli enää viidenneksi tärkein. (Tulli 2015c). Venäjän talouden viimeisimmällä romahduksella on ollut paljon vaikutusta siihen, miksi sen asema Suomen kauppakumppanina sekä tärkeänä vientimaana on heikentynyt. (Hakala 2016.)

Ei ole tosin ensimmäinen kerta, kun Venäjän taloudella menee heikosti. Jos katsotaan ajassa 20 vuotta taaksepäin, niin Venäjän talouteen mahtuu yhteensä kolme suurempaa romahdusta vuosina 1998, 2008 ja 2014, joista viimeisin on käynnissä edelleen (Rautava 2006; Sutela 2010, 169; Valtiovarainministeriö 2015).

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja aiheen valitseminen

Työn aihe on Venäjän talous ja sen vaikutukset Suomen talouteen vuosien 1998–2015 aikana. Tarkoituksena on käydä läpi tuolta ajanjaksolta Venäjän talouden eri vaiheet: vuoden 1998 talouskriisi, 2000-luvun talouden kasvu, vuoden 2008 taantuma ja viimeisin vuoden 2014 talouden romahdus. Ensimmäisenä tavoitteena on selvittää syitä edellä mainittuihin talouden vaihteluihin. Toisena tavoitteena on tutkia, miten nuo talouden vaihtelut ovat vaikuttaneet Suomen talouteen. Vaikutuksia halutaan tutkia erityisesti viennin kautta, koska vienti on tärkeä jokaisen talouden kasvun ja kehityksen kannalta.

Työssä valittiin Suomen vientimaista tutkittavaksi Venäjä, koska kuten aikaisemmin mainittiin, niin Venäjä on jo pitkään ollut Suomelle hyvin merkittävä ulkomaankauppakumppani. Venäjän talouden eri vaiheet ovat olleet hyvin värikkäitä, joka lisäsi halua selvittää miksi. Venäjä on ollut viime aikoina paljon esillä uutisissa ruplan romahduksen, talouspakotteiden sekä Ukrainan kriisin myötä. Tämä aihe herätti kiinnostuksen sen ajankohtaisuuden vuoksi.

Lisäksi tutkimuksen tekijän henkilökohtainen kiinnostus Venäjää kohtaan vahvistui koulun järjestämän Pietarin opintomatkan sekä venäjän kielen opiskeluiden kautta. Tutkimuksen tekijä on myös työskennellyt majoitusliikkeessä, jossa venäläiset olivat tärkeitä asiakkaita. Majoitusliikkeessä huomattiin suurten venäläisryhmien peruuttavan matkojaan uusimman Venäjän talousromahduksen myötä. Myös tämä herätti mielenkiinnon selvittää, miksi näin kävi.

1.3 Tutkimuskysymykset ja työn rajaaminen

Tässä opinnäytetyössä tavoitteena on löytää vastaukset seuraaviin tutkimuskysymyksiin ja -ongelmiin:

1. Mitkä ovat olleet pääsyyt Venäjän talouden hyviin ja huonoihin aikoihin?

2. Miten Venäjän eri taloustilanteet ovat vaikuttaneet Suomen talouteen ja erityisesti vientiin?

Tämä opinnäytetyö on rajattu ajallisesti vuoden 1998 talouskriisistä vuoteen 2015, koska tutkimuksessa halutaan tutkia lähihistoriaa, joka on ajankohtaisempi ja vähemmän tutkittu kuin esimerkiksi Neuvostoliiton aika. Ajankohtaisin vuoden 2014 talouden romahtaminen tulee mukaan tutkimukseen luonnollisesti, koska se on asia, joka herätti ajatuksen tästä opinnäytetyön aiheesta. Talouden romahtamisen verrattavaksi vastakohtaksi valittiin Venäjän 2000-luvun hyvä aika, jolloin talous oli vahvassa kasvussa. Näiden lisäksi tutkitaan vielä vuoden 1998 talouskriisiä. Syynä se, että saadaan selvyys, mitä ennen suurta talouden kasvua tapahtui. Näin saadaan mukaan talouden vaihteluja ja voidaan nähdä, onko talouskriiseillä jotain yhtäläisyyksiä.

Perehdyttäessä edellä mainittuihin aikajanan tapahtumiin ja tutkimusmateriaaleihin oli selvää, että aiheessa oli riittävästi tutkittavaa. Vielä aikaisempaan historiaan perehtyminen olisi tehnyt työn liian laajaksi ja uusimman talousromahduksen osuus olisi jäänyt suppeammaksi. Mitä tulee tulevaisuuteen, niin se jätetään tutkimuksesta kokonaan pois, koska tulevaisuutta on taloudessa hyvin vaikea ennustaa. Lisäksi tutkimusmateriaalia olisi ollut vähemmän saatavilla. Työtä tutkitaan myös painotetusti Suomen viennin kannalta. Tuontiin liittyvät asiat jätetään tarkoituksella vähemmälle, koska muuten työstä tulisi liian laaja. Tässä tutkimuksessa viennillä on suurempi merkitys verrattuna tuontiin. Vienti on myös vahvemmin sidoksissa kansainvälisen kaupan opintoihin.

1.4 Näkökulma ja tutkimusmenetelmä

Tämä työ on tehty kansantaloudellisesta näkökulmasta, koska se sopii parhaiten työn aiheeseen. Tästä näkökulmasta toteutettuna tutkimuksen hyöty on suurin opinnäytetyön tekijälle. Lisäksi se suuntautuu suuremmalle joukolle ihmisiä, kuin jos työ olisi tehty esimerkiksi yhden yrityksen näkökulmasta.

Tutkimus on toteutettu kirjoituspöytätyönä, johon ei tuoteta omaa tutkimusmateriaalia. Tutkimus perustuu täysin jo olemassa olevaan teorian tietoon, joka hankitaan luotettavista lähteistä. Opinnäytetyön luotettavuus voisi heikentyä, jos tietoa kerättäisiin haastattelemalla tai kyselyillä. Syynä se, että tutkimusmateriaalin on oltava mahdollisimman luotettavaa ja oikeaa tietoa. Eri tutkimusmenetelmiä vertailemalla tuli esille, että paras ja luotettavin tapa on kerätä jo olemassa olevaa tietoa.

Tästä syystä tärkein lähde on Suomen Tulli, jonka julkaisuja ja virallisia ulkomaankauppatilastoja käytetään tässä työssä eniten. Muita lähdeitä ovat Suomen Tilastokeskus, BOFIT Suomen Pankin siirtymätalouksien tutkimuslaitos sekä Elinkeinoelämän keskusliitto. Näistä lähteistä saadaan parhaiten luotettavaa tietoa tutkimukseen. Kirjalähteistä tärkeimmät ovat Kriisin jälkeen 2010, Ruplan maa 2012 sekä Öljy ja uudistukset ratkaisevat 2015.

1.5 Hyödynnettävyys ja työn tärkeys

Tutkimuksesta on opinnäytetyön tekijälle suuri hyöty, koska tulevaisuuden haaveena on työskennellä mahdollisesti Venäjän vientiin liittyvissä tehtävissä. Toinen hyöty työelämälle on, että opiskelijat, yritykset ja ammattialat voivat ymmärtää kansainvälistymisen, ulkomaankaupan ja viennin tärkeyden tämän tutkimuksen kautta. Opinnäytetyö painottaa yritysten ja talouden kasvumahdollisuuksia Suomen ulkopuolella, mutta myös kertoo taloudellisista vaihteluista.

Kansainvälistä taloutta voi olla vaikea ymmärtää, koska siinä käytetään paljon termejä sekä vaikeita ilmaisuja. Lisäksi talouden muutoksen syyt ja seuraukset saattavat jäädä monelle ymmärtämättä. Siksi tutkimuksessa yritetään esittää asiat mahdollisimman selkeästi ja johdonmukaisesti. Tutkimuksen kautta ymmärretään paremmin, miten taloudet pyörivät, mikä vaikuttaa mihinkin, miten erilaisissa taloudellisissa tilanteissa toimitaan tai miten olisi parempi toimia.

Tutkimus on merkityksellinen, koska se vahvistaa tutkimuksen tekijän ammatillista asiantuntijuutta kansainvälisen kaupan osajana ja kehittää häntä työelämää varten opiskelemallaan alalla. Vaikka tutkittavina kohteina ovat Suomi ja Venäjä, niin työ opettaa silti myös yleisesti asioita kansainvälisestä taloudesta. Edellä mainittuihin tietoihin viitaten tutkimuksen uskotaan antavan samoja hyötyjä myös muille opiskelijoille ja varsinkin kansainvälisen kaupan opiskelijoille.

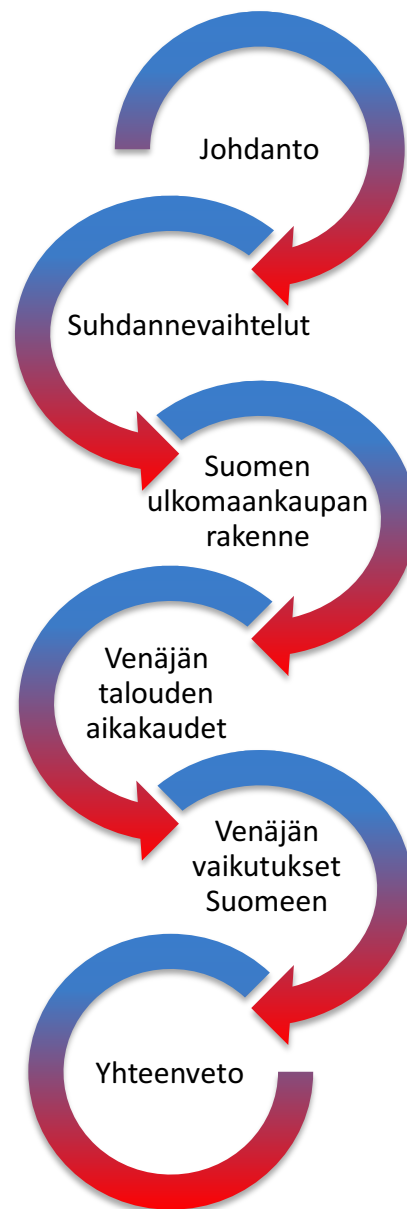
Tutkimuksen tärkeys korostuu, koska samalta ajanjaksolta ei ole tehty yhtään vastaavanlaista tutkimusta. Lisäksi Theseuksen opinnäytetöistä tämä tutkimus on ainoa laatuaan, jossa tutkitaan Suomen ja Venäjän välisiä taloussuhteita ja vaikutuksia kansantaloudellisesta näkökulmasta. Tämä tutkimus on uniikki ja haastava aiheeltaan, joten sen merkitys kasvaa.

1.6 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen ensimmäinen luku on johdanto, jonka tarkoituksena on johdattaa lukija aiheeseen sekä kertoa lukijalle työn tavoitteet ja tarkoitus. Esille nousevat työn näkökulma, aiheen rajausta sekä työssä käytetyt tutkimusmenetelmät. Johdannon jälkeen toisena lukuna on suhdannevaihtelut, koska tutkimuksessa tutkitaan nimenomaan talouden eri vaiheita. Tästä syystä suhdannevaihteluiden luku pohjustaa lukijaa hyvin tulevaa varten. Kolmas luku on Suomen ulkomaankaupan rakenne. Siinä kerrotaan, miksi ulkomaankauppa on tärkeää, minkä maiden kanssa Suomi tekee kauppaa ja mitä tuotteita viedään ulkomaille. Tässä luvussa käydään tarkemmin läpi tärkeimmistä kauppakumppaneista Saksa, Ruotsi ja Venäjä.

Neljäs luku käsittelee Venäjän talouden eri vaiheet vuosina 1998–2015. Tässä luvussa selvitetään suurimmat syyt talouden eri tilanteille ja pyritään saamaan vastaus ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Toiseksi viimeisessä eli viidennessä luvussa tutkitaan, miten Venäjän talouden eri vaiheet ovat vaikuttaneet Suomen talouteen ja erityisesti vientiin Venäjälle. Esiin nousevat etenkin venäläisten matkailu Suomeen, transitoliikenne ja jälleenvienti, joihin vaikutukset ovat olleet huomattavia. Tässä luvussa sel-

vitetään vastaus toiseen tutkimuskysymykseen. Johtopäätöksissä pohditaan myös tutkimuksen tuloksia ja mitä niiden perusteella voidaan päätellä. Lisäksi tässä luvussa käydään läpi työn reliabiliteetti, validiteetti ja objektiivisuus. Viimeisenä eli kuudentena luku on yhteenveto. Seuraavaksi esitetty kuvio 1 selventää vielä, missä järjestyksessä tutkimus etenee.

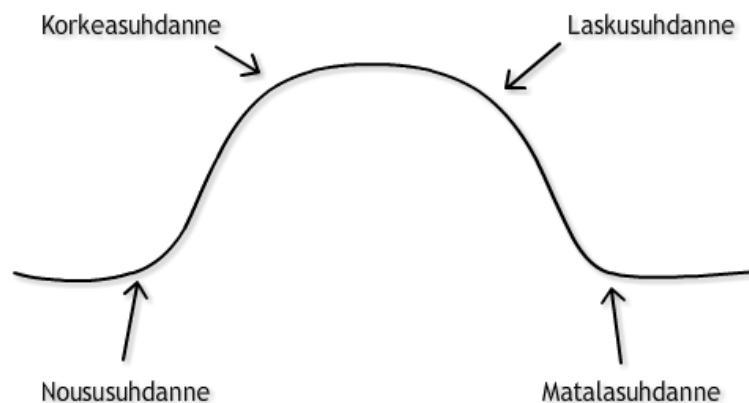
Kuvio 1. Työn rakenne

Yhteenvedossa käydään läpi tiivistetysti työn tarkoitus, sisältö sekä tutkimuksen kautta saadut tulokset eli vastaukset tutkimuskysymyksiin. Lisäksi arvioidaan työn onnistuminen ja tavoitteiden saavuttaminen.

2 SUHDANNEVAIHTELUT

Tutkimuksessa tulee vahvasti esille suhdannevaihtelut, joita tutkitaan Venäjän ja Suomen taloudellisten tapahtumien kautta. Siitä syystä tässä ensimmäisessä pääluvussa käydään lyhyesti läpi suhdannevaihteluiden eri vaiheet ja niiden vaikutukset talouteen.

Suhdannevaihteluilla tarkoitetaan bruttokansantuotteen vuosittaisia vaihteluja. Historiaan katsoen voidaan todeta, että taloudessa on aina sekä hyviä, että huonoja aikoja. (Taloustieto 2016.) Suhdannevaihteluiden syntyymiseen vaikuttavat kokonaiskysyntä ja -tarjonta. Vaihtelut vaikuttavat bruttokansantuotteen lisäksi muun muassa työllisyystilanteeseen, inflaation syntymiseen sekä vaihtotaseeseen. (Aalto University 2016.) Bruttokansantuotteesta käytetään lyhennettä BKT ja se kertoo valtion kokonaistuotannon määrän (Elinkeinoelämän keskusliitto 2015a). Kun kysyntä ja tarjonta vaikuttavat suhdanteisiin on selvää, että suhdannevaihtelut vaikuttavat myös ulkomaankauppaan, joko positiivisesti tai negatiivisesti (Findikaattori 2016b). Alla olevasta kuvioista 2 voi nähdä talouden suhdannevaihteluiden eri vaiheet: nousu-, korkea-, lasku- ja matalasuhdanne (Taloustieto 2016; Aalto University 2016).

Kuvio 2. Suhdannevaihtelut (Taloustieto 2016)

Noususuhdanteessa kokonaiskysyntä ja talous ovat kasvussa

- Vienti, investoinnit ja kulutus luonnollisesti lisääntyvät.

- Yritykset menestyvät ja työllisyyden tarve kasvaa.
- Pankit myöntävät helpommin lainaa ja lainojen otot lisääntyvät, jonka kasvanut työllisyys mahdollistaa.
- Hinnat ja palkat lähtevät nousuun.
- Yleistä hintatason nousua kutsutaan inflaatioksi, jota valtion olisi hyvä hallita verotusta kiristämällä ja lainojen korkoja nostamalla.
- Kokonaiskysyntää on mahdollista kontrolloida asettamalla valtiolle ylijäämäisiä budjetteja.
- Tämän ansiosta valtio pystyy maksamaan takaisin ulkomaisia lainoja korkoineen ja säästämään rahaa huonoja aikoja varten.

Noususuhdanteen etuna on siis talouden kasvu ja työttömyyden supistuminen. Ihmiset luottavat talouteen ja työllisyyden lisääntyessä myös kulu- tus ja kysyntä kasvavat, koska ihmisillä on enemmän käyttörahaa. Mikäli taloutta ei kontrolloida, niin seurauksena voi olla valtion alijäämäinen bud- jetti eli menot ovat suuremmat kuin tulot. Ongelmana voi olla myös jopa työvoimapula. (Taloustieto 2016; Aalto University 2016.)

Korkeasuhdanteella tarkoitetaan suhdanteen huippua

- Talous voi ylikuumentua, jos nousukautta ei ole hallittu.
- Kysyntää on paljon enemmän suhteessa tarjontaan, jonka seurauk- sena yleinen hintataso nousee liian kovaa vauhtia.
- Mikäli hinnat kasvavat hetkessä, niin seurauksena voi olla korkea inflaatio eli ostovoima supistuu ja tuotanto vähenee.

(Taloustieto 2016; Aalto University 2016.)

Korkeasuhdanteen suurin ongelma on yleensä korkea inflaatio. Nopeasti kohonneet hinnat laskevat rahanarvoa ja ostovoima heikkenee. Tämän vuoksi yritykset joutuvat ongelmiin, koska hyödykkeet eivät mene kaupak- si. Seurauksena tuotanto supistuu ja työntekijöitä irtisanotaan. Valtion ve- rotulot supistuvat, koska veronmaksajia on vähemmän. Toiseksi valtio jou- tuu maksamaan työttömille työttömyysavustuksia eli valtiolle tulee lisää kuluja. (Otavan opisto 2016.)

Laskusuhdanteen aikana tuotanto ja vienti vähenevät

- Kulutuksen ja investointien suhteen ollaan varovaisia.
- On mahdollista, että BKT jatkaa nousuaan, mutta kuitenkin hitaammassa tahdissa verrattuna noususuhdanteeseen.
- Yritykset eivät investoi ja ihmiset säästävät rahaa.
- Hintojen kasvuvauhti yleensä hiljenee, tyrehtyy kokonaan tai pahimmassa tilanteessa hinnat laskevat.
- Hintatason laskusta käytetään nimitystä deflaatio.
- Yrityksien tilanne heikkenee ja konkurssit yleistyvät.
- Työttömyys lisääntyy ja työntekijöitä lomautetaan.
- Valtion verotulot supistuvat ja sosiaaliturvan maksut lisääntyvät.
- Ihmiset eivät enää luota talouteen ja sen kehittymiseen.
- Taloutta on mahdollista yrittää parantaa alijäämäisellä budjetilla, joka tarkoittaa sitä, että tulot olisivat pienemmät kuin menot.
- Jos valtiolla ei ole rahastajia, niin tuloksena on velkaantuminen. (Taloustieto 2016; Aalto University 2016.)

Laskusuhdanteen suurena ongelmana voi edelleen olla korkea työttömyys, mutta myös deflaatio, jos se on levinnyt monille toimialoille. Silloin kuluttajat odottavat hintojen laskevan entisestään ja kulutus pysähtyy. Myös tällöin työttömyys kasvaa, koska tuotannon tarve vähenee ja yritykset menevät konkurssiin tai irtisanovat työntekijöitä. (Otavan opisto 2016.)

Matalasuhdanteessa taloudella menee heikosti

- Talous on laskenut taantuman pohjalle.
- Jos BKT on pienentynyt kahtena vuosineljäntenä peräkkäin, niin silloin yleensä käytetään nimitystä lama.
- Hintataso voi painua alas sekä työttömyys voi kasvaa entisestään.

Matalasuhdanne voi johtaa suureen talouskriisiin, jos BKT laskee huomattavasti ja työttömyys kasvaa merkittävästi. Tällöin talouden alijäämä kasvaa liian suureksi. (Taloustieto 2016; Aalto University 2016; Helsingin Sanomat 2012.)

3 SUOMEN ULKOMAANKAUPAN RAKENNE

Tässä pääluvussa käsitellään Suomen ulkomaankaupan rakennetta, miten suomalaiset yritykset pärjäävät kansainvälisillä markkinoilla sekä tutkitaan ulkomaankaupan vaihto- ja kauppasetteä. Lisäksi käydään läpi, minkä maiden kanssa Suomi tekee kauppaa ja tärkeimmistä kauppakumppaneista keskitytään tarkemmin Saksaan, Ruotsiin sekä Venäjään. Lopuksi tutkitaan Suomen vientiä tuoteryhmittäin ja perehdytään palvelujen ulkomaankauppaan.

3.1 Ulkomaankauppa

Ulkomaankaupalla on merkittävä rooli Suomen kansantaloudessa. Tämä johtuu siitä, että Suomi on hyvin pieni ja avoin markkinatalousmaa, joten sen vauraus ja kansantalous ovat todella riippuvaisia ulkomaankaupasta. (Melin 2011, 10–11; Elinkeinoelämän keskusliitto 2016a.) Ulkomaankaupan tavoitteena on luoda työllisyyttä, kasvattaa yritysten toimintaa ja tuoda sijoituksia eli investointeja kotimaahan. Investointeja tarvitaan, jotta yritykset pääsevät kehittymään ja kasvamaan. (Findikaattori 2016b.)

Suomen taloutta voi verrata rakenteelta länsieurooppalaiseen teollisuusmaahan, vaikka maan teollisuus supistui huomattavasti vuonna 2008 alkaneen maailman talouskriisin seurauksena (Melin 2011, 10–11; Honkatukia, Tamminen & Ahokas 2014). Teollisuuden romahduksen jälkeen toipuminen on ollut todella hidasta, samoin kuin viennin kehitys (Liikanen 2014). Maan vienti on kuitenkin perustunut pitkään pääosin tavaroiden vientiin ja palveluiden osuus on ollut vähäisempää. (Melin 2011, 10–11.)

Palveluiden vienti on ollut kuitenkin jatkuvassa kasvussa viimeisten vuosien aikana (Elinkeinoelämän keskusliitto 2016a). Maan talous on kokenut viime vuosina rakennemuutoksen, jossa teollisuus on vähentynyt ja palveluiden osuus on noussut enemmän esille (Honkatukia, Tamminen & Ahokas 2014). Palvelujen ulkomaankauppa käsittää kolme pääryhmää, joita ovat kuljetus- ja matkailupalvelut sekä muut palvelut (Newby & Suni 2012). Palveluiden vienti tarkoittaa kotimaisten palveluiden tuottamista ulkomaan-

laisille. Esimerkiksi Suomeen matkustavat ulkomaiset tuovat Suomelle vientituloja majoittumalla hotelleissa tai tekemällä ostoksia. Kuljetusalalla ulkomainen yritys voi ostaa Suomelta kuljetuspalveluja esimerkiksi rahdin kuljetukseen. (Tilastokeskus 2005b.) Muita palveluita ovat esimerkiksi rakentaminen, televiestintä- sekä tietopalvelut (Newby & Suni 2012).

3.1.1 Yritykset kansainvälisillä markkinoilla

Mikäli yritykset haluavat kasvattaa toimintaansa, heidän on siirryttävä jo varhain kansainvälisille markkinoille, koska kotimaan markkinat eivät ole välttämättä kasvun kannalta riittävän suuret kaikilla aloilla Suomessa (Melin 2011, 10–11; Elinkeinoelämän keskusliitto 2016b). Positiivisia vaikutuksia yritysten kansainvälistymisessä ovat uudet työpaikat ja verotulot, jotka puolestaan parantavat maan taloutta ja hyvinvointia (Elinkeinoelämän keskusliitto 2016b). Siksi Suomen julkinen hallinto haluaa tukea yritysten kehittymistä, jotta ne olisivat mahdollisimman kilpailukykyisiä ulkomaanmarkkinoilla (Findikaattori 2016b).

Suomi on vielä melko kokematon ulkomaankaupassa verrattuna muihin Keski-Euroopan maihin. Esimerkiksi Saksalla on huomattavasti enemmän kokemusta ulkomaankaupasta. Suurilla markkinatalousmailla on hyvät mahdollisuudet kasvaa ja kehittyä kotimaan markkinoilla ennen kansainvälistymistä, joten heille yritystoiminnan laajentaminen on helpompaa. (Melin 2011, 10–11.) Suomen vientimarkkinoita ovat hallinneet jo pidemmän aikaa maan kehittyneimmät ja suurimmat yritykset. Pienet ja keskisuuret yritykset ovat harjoittaneet ulkomaankauppaa varsin vähän verrattuna muihin maihin. (Melin 2011, 10–11; Elinkeinoelämän keskusliitto 2016b.)

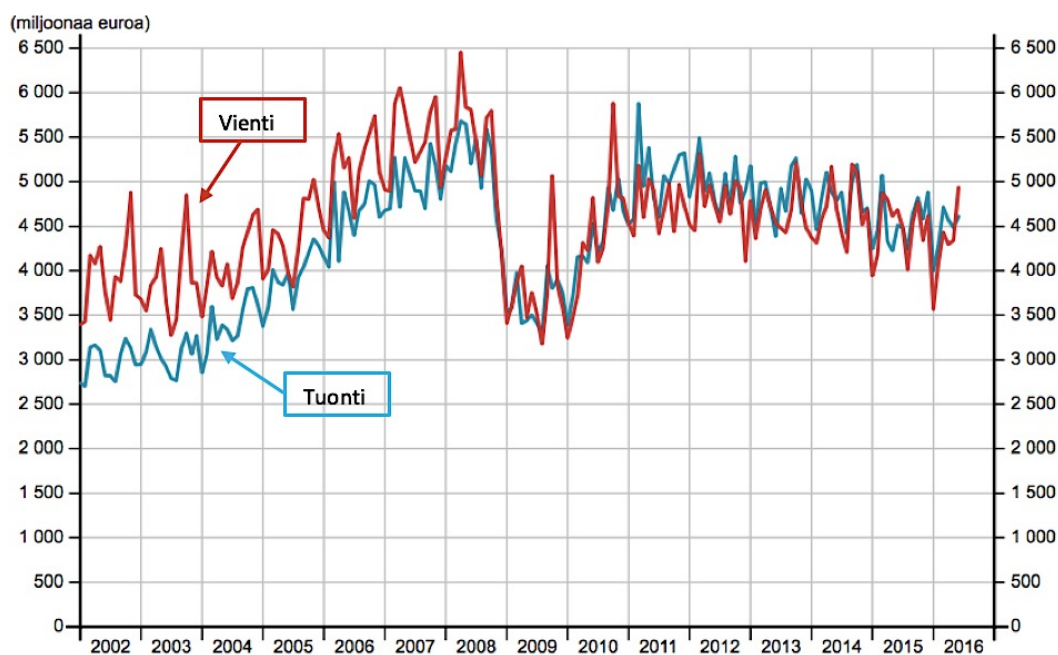
3.1.2 Ulkomaankaupan vaihtotase

Ulkomaankaupassa vienti ja tuonti ovat hyvin harvoin täysin tasapainossa. Niiden eroja kuvataan usein kauppataseen ja vaihtotaseen avulla. Kauppataseessa lasketaan viennin tulot miinus tuonnin menot. Tulos voi olla huonossa tapauksessa miinusmerkkinen eli alijäämäinen tarkoittaen sitä,

että tuontia on ollut enemmän kuin vientiä. (Hautala 2003.) Ylijäämä tarkoittaa, että tuloa on enemmän kuin menoa ja tällöin mahdollinen ulkomailta otettu nettovelka vähenee eli päinvastoin kuin alijäämässä (Taloussanomien 2016). Vaihtotaseessa huomioidaan kauppataaseen lisäksi palvelutase sekä tuotannon tekijäkorvausten ja tulonsiirtojen tase.

Palvelutase käsittää palvelut kuten esimerkiksi kuljetukset, matkailun, työvoiman ja vakuutukset. Palvelutase saadaan, kun lasketaan palveluiden viennin ja tuonnin erotus. (Husted & Melvin 2010, 316.) Vienti lasketaan luonnollisesti plussana, koska se on tuloa ja tuonti miinusena, koska se on maalle menoa. Tuotannon tekijäkorvausten ja tulonsiirtojen tase saadaan, kun lasketaan muihin maihin maksetut ja sieltä saadut tuotannon tekijäkorvaukset ja tulonsiirrot sisältäen korot, osingot, kehitysavustukset ja mahdolliset siirtosuoritukset. (Pohjola, Pekkarinen & Sutela 2006, 135.)

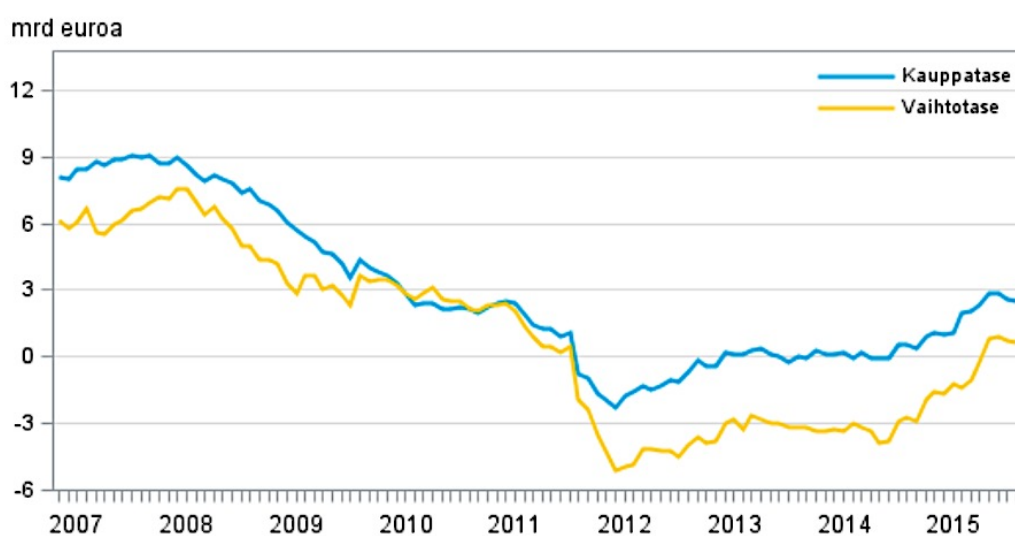
Suomen kansainvälinen kauppa oli hyvällä pohjalla vuosien 2000–2010 aikana, koska vientiä oli vuosittain enemmän kuin tuontia (kuvio 3). Lisäksi kauppataase oli vuosittain ylijäämäinen, vaikkakin se supistui vuosi vuodelta. Ylijäämä supistui merkittävästi vuonna 2008 alkaneen matalasuhtanteen vuoksi, kuten kuviosta 3 voidaan nähdä. (Melin 2011, 10–11.)

Kuvio 3. Tavaroiden tuonti ja vienti 2002–2015 (Findikaattori 2016a)

Vienti ei ole vieläkaan saanut kiinni samaa tasoa, mitä se oli ennen vuoden 2008 taantumaa. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2016a.) Myös tämä voidaan nähdä kuviosta 3.

Vuonna 2011 Suomen ulkomaankaupan vaihtotase muuttui alijäämäiseksi (kuvio 4). Tätä ennen vaihtotase oli ollut miinuksien puolella viimeksi vuonna 1993. Vaihtotase palautui jälleen ylijäämäiseksi vuonna 2015 siitä huolimatta, että vienti väheni. (Tilastokeskus 2015a.) Tämä muutos voidaan huomata alla olevasta kuviosta 4.

Kuvio 4. Vaihtotase ja kauppataase 2007–2015 (Tilastokeskus 2015a)

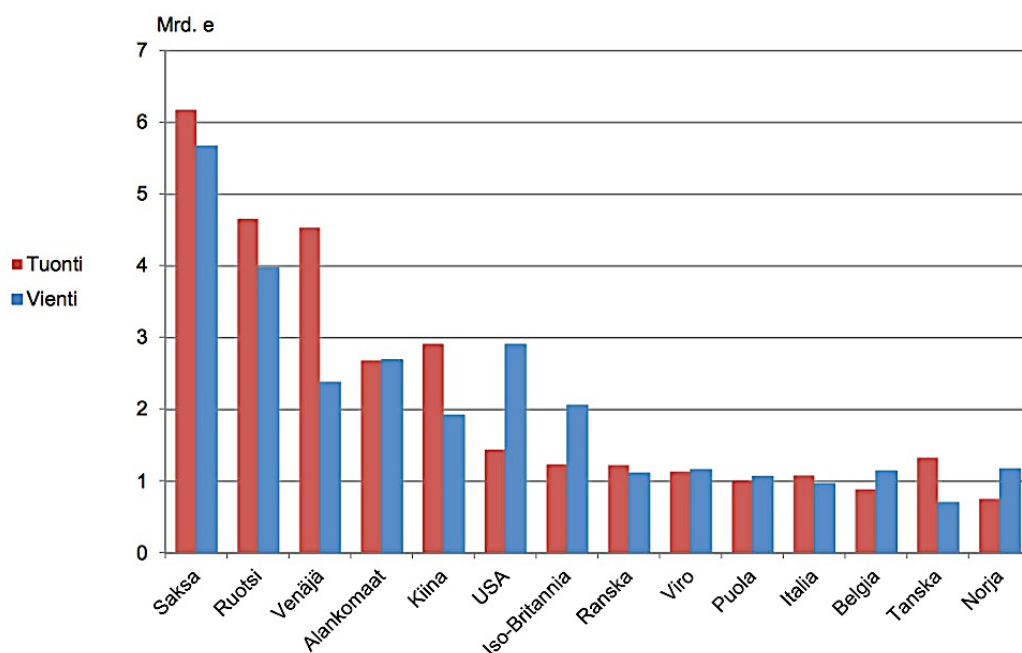
Vaikka ulkomaankaupan tavaroiden ja palveluiden vienti sekä tuonti vähenivät, niin tulos pysyi silti ylijäämäisenä, koska tuonti laski enemmän kuin vienti. Lokakuussa 2015 vaihtotaseen liukuva ylijäämä oli yhteensä 0,6 miljardia euroa. Vaihtotaseen positiiviseen tulokseen vaikutti kauppataaseen ylijäämä eli viennin ja tuonnin erotus jäi plussan puolelle. (Tilastokeskus 2015a.)

3.2 Ulkomaankauppa maaryhmittäin

Suomen ulkomaankaupassa EU-maiden osuus on ollut kasvussa. Vuonna 2015 vienti EU-maihin kattoi jopa 59 prosenttia koko viennistä. (Tulli 2016d.) Kaupankäyntiä ovat helpottaneet EU-maiden yhteiset tuonnin ja

viennin säännöt, joiden ansiosta myös kaupankäynti näiden maiden välillä on kehittynyt. EU-jäsenyydestä on ollut etua muun muassa Suomen ja Saksan välisessä kaupankäynnissä. (Europa.eu 2014.)

Tärkein vientimaa Suomelle olikin Saksa vuonna 2015 (kuvio 5). Toisena tuli Ruotsi, mutta kolmanneksi oli noussut Yhdysvallat ja neljänneksi Alankomaat. Venäjä putosi yllättäen viidenneksi, vaikka vuonna 2014 se oli vielä vientimaista kolmen parhaan joukossa. (Tulli 2015e.)

Kuvio 5. Suomen vienti ja tuonti maaryhmittäin vuonna 2015 (Tulli 2015e)

Yhdysvallat on Suomelle hyvin tärkeä, koska se on yksi suurimmista EU:n ulkopuolisista kauppakumppaneista Venäjän lisäksi. Maiden välinen kaupankäynti on lisääntynyt viime vuosien aikana merkittävästi. Suomesta viedään Yhdysvaltoihin eniten teollisuuden koneita sekä puu- ja paperituotteita. (Suomen ulkoasiainministeriö 2014.) Kaupankäynti on kasvanut myös Suomen ja Alankomaiden välillä puolin ja toisin. Viime vuosina Alankomaista on tullut yksi Suomen merkittävimmistä investoijista. Myös Alankomaissa on huomattava määrä suomalaisia suuria yrityksiä, kuten Stora Enso, Wärtsilä ja Neste Oil. (Suomen ulkoasiainministeriö 2015b.) Venäjän, Saksan ja Ruotsin välinen kaupankäynti käydään tarkemmin läpi alaluissa 3.2.1–3.2.3.

Vuonna 2015 myös tuonnin suhteen tapahtui suuria muutoksia. Saksa sijoittui ylivoimaisesti Suomen tärkeimmäksi tuontimaaksi ja myös Ruotsi meni Venäjän edelle, joka oli ollut pitkään Suomelle tärkein tuontimaa. Venäjän jälkeen eniten tuontia oli Kiinasta ja Alankomaista. (Tulli 2015e.)

3.2.1 Saksa

Suomen tavaraviennistä suurin osa kohdistuu Saksaan, jonka osuus oli 13,9 % vuonna 2015 (Elinkeinoelämän keskusliitto 2016a). Saksalla on aina ollut hyvin tärkeä rooli Suomen ulkomaankaupassa. Vuodesta 2014 eteenpäin Saksa on ollut Suomelle jälleen tärkein kauppakumppani, tähdätään katse sitten tuontiin tai vientiin. Sama tilanne oli aikaisemmin vuonna 2007. Nykyisin Saksan tilanne on vain vahvistunut entisestään. (Tulli 2015b.)

Saksan vienti on erottunut muista Euroopan suurista maista, koska sen vienti on pysynyt korkeana matalasuhdanteesta huolimatta vuodesta 2013 alkaen. Saksan talouden kasvu on vaikuttanut kysynnän kasvuun ja sitä kautta Suomen vientiin positiivisesti, kun katsotaan viennin tilastoja viime vuosien ajalta. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2015b.) Esimerkiksi Tullin ulkomaankauppatilasto kertoo, että vuoden 2014 aikana Suomen tavara-vienti Saksaan kasvoi jopa 24 prosenttia ja oli euromääräisesti noin 6,7 miljardia. Lähes yhtä korkeat vientiluvut oli viimeksi saatu vuodelta 2008. Puolestaan tuonnin arvo Saksasta Suomeen oli noin 7,8 miljardia euroa vuonna 2014. (Tulli 2015b.)

Suomella ja Saksalla on varsin hyvät välit. Hyvien suhteiden syntymiseen ovat vaikuttaneet positiivisesti maiden EU-jäsenyydet, Saksan jälleenyhdistyminen liittotasavallaksi ja maiden välinen yhteistyö. Liittyminen EU:hun on muun muassa yhtenäistänyt maiden toimintaa ja politiikkaa, joiden kautta myös maiden välinen kauppa on kehittynyt ja lisääntynyt. Kauppa on molemmin puolin melko monipuolista ja vienti sekä tuonti koostuvat joukosta erilaisia tuoteryhmiä. (Ulkoasiainministeriö 2012.)

Suomesta Saksaan vietiin eniten kuljetusvälineitä sekä puu- ja paperituotteita vuonna 2015. Myös metallit ja metallituotteet olivat yksi suurimmista tuoteryhmistä. Viennin arvo Saksaan oli yhteensä 5,7 miljardia euroa vuonna 2015. Saksasta Suomeen tuotiin eniten kuljetusvälineitä, teollisuuden koneita, muita tavaroita sekä kemiallisia aineita ja muita kemiallisia tuotteita. (Tulli 2015e.)

3.2.2 Ruotsi

Ruotsin ja Suomen suhteet ovat hyvin läheiset ja maiden välinen integroituminen näyttää jatkuvan edelleen. Venäjän talouden romahtamisen myötä Ruotsin tärkeys Suomelle on kasvanut yhä suuremmaksi. Kuten jo aiemmin todettiin, niin Ruotsi oli toiseksi merkittävin vientikohde Suomelle vuosien 2014 ja 2015 aikana. Tätä ennen Ruotsi oli jopa tärkein vientimaa Suomelle vuonna 2013. Myös Suomi on ollut jo pitkään hyvin tärkeä vientikohde Ruotsille. (Ulkoasiainministeriö 2015a.)

Kauppataase oli monien vuosien ajan ylijäämäistä. Vuonna 2012 tilanne muuttui ja vajetta oli yhteensä 78 miljoonaa euroa. Sen jälkeen alijäämä on kasvanut vuosi vuodelta ja alijäämän määrä oli jo 675 miljoonaa euroa vuoden 2015 elokuuhun mennessä. (Tulli 2015d.) Viennin väheneminen on johtunut suurilta osin öljytuotteista, koska viime vuosina niitä on viety vähemmän ja myös niiden arvo on laskenut (Lehmusvirta 2015).

Arviolta noin 50 % Suomeen kohdistuvista ulkomaan investoinneista tulee Ruotsista. Suomi on puolestaan tehnyt suoria sijoituksia noin 30 % Ruotsiin. Myös maiden väliset toimialojen rakenteet ovat melko samanlaiset muun muassa teollisuuden, kaupan, liikenteen, rahoituksen ja vakuutuksen aloilla, joka on helpottanut kaupankäyntiä. (Ulkoasiainministeriö 2015a.)

Vuonna 2015 Ruotsiin vietiin eniten öljy ja öljytuotteita, metalleja ja metallituotteita, muita tavaroita, kemiallisia aineita ja tuotteita sekä teollisuuden koneita. Ruotsista Suomeen suurin tuontiryhmä oli muut tavarat, jonka

jälkeen tuonti jakautui melko tasaisesti muun muassa teollisuuden koneille, öljylle ja öljytuotteille, sähkökoneille ja -laitteille. (Tulli 2015e.)

3.2.3 Venäjä

Suomella ja Venäjällä on hyvin moninaiset suhteet ja historiaan katsoen maiden välinen kaupankäynti on ollut tärkeää kummallekin osapuolelle (Suomen ulkoasiainministeriö 2015a). Venäjä olikin Suomen tärkein ulkomaan kauppakumppani vuodesta 2007 eteenpäin, kunnes Saksa nousi sen edelle vuonna 2014. Jos katsotaan vain vientiin, niin Venäjä oli Suomelle jopa tärkein vientimaista vuonna 2008. Venäjä kuului muutenkin pitkään vientimaista kolmen tärkeimmän joukkoon, kunnes vuonna 2015 se oli enää viidenneksi tärkein. (Tulli 2016b; Suomalais-Venäläinen kauppakamari 2016.) Samaisena vuonna se oli tuontimaista kolmas, vaikka tätä ennen se oli ollut jo monien vuosien ajan ylivoimaisesti tärkein tuontimaa Suomelle. (Tulli 2015c.) Tähän Venäjän aseman muutokseen perehdytäänkin tarkemmin tutkimuksen neljännessä ja viidennessä luvussa.

Mitä tulee maiden väliseen tavaroiden kauppaan, niin Suomi osti Venäjältä eniten öljyä ja öljytuotteita vuonna 2015. Öljyn tuonnin osuus oli melkein 59 % ja kaikki energiatuotteet muodostivat yhteensä jopa yli 73 % koko Venäjän tuonnista Suomeen. (Tulli 2015e.) Samana vuonna Suomi vei puolestaan Venäjälle eniten kemiallisia aineita ja tuotteita, toiseksi eniten teollisuuden koneita ja moottoreita sekä kolmanneksi suurin tavaraviennin ryhmä oli paperit ja pahvit (Suomalais-Venäläinen Kauppakamari 2016).

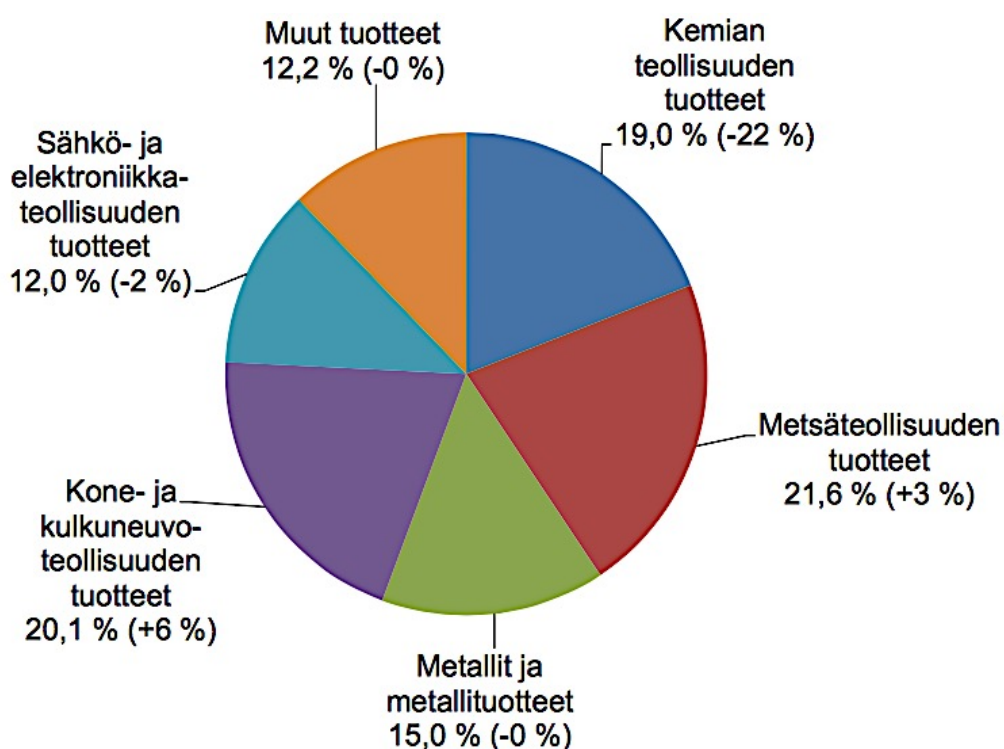
Maiden läheisen sijainnin vuoksi Suomi on tärkeä Venäjälle logistisesti (Varsinais-Suomi.fi 2012). Myös Lappeenrannan satamista vastaavan Free Zone Oy:n toimitusjohtaja Hannu Lappalainen on todennut, että ”Venäjän logistinen läheisyys on voimistanut Mustolan satamaa logistiikka-keskuksena.” (Editori 2013). Suomen merkittävimmät satamat ulkomaankaupan kannalta sijaitsevat Etelä- ja Lounais-Suomen rannikoilla. Suomen satamat toimivat tärkeänä linkkinä Euroopan ja Venäjän välisessä kaupassa. (Varsinais-Suomi.fi 2012.) Myös noin kolmasosa Suomen rautateitse

kulkevasta tavaraliikenteestä liittyy Venäjään (Logistiikan Maailma 2015). Läheinen sijainti on tärkeä myös rajan lähellä sijaitsevien yritysten ja matkailun kannalta (Varsinais-Suomi.fi 2012).

Venäläiset olivatkin vuonna 2015 Suomen suurin matkustajaryhmä ja he käyttivät matkoillaan päivittäin rahaa noin 82 euroa (Visit Finland 2016b). Myös Venäjän Tilastokeskuksen mukaan venäläisten suosituin matkustuskohte oli Suomi vuonna 2014 (Visit Finland 2016a). Viime vuosina venäläisten matkailu onkin ollut hyvin tärkeää Suomen palvelujen viennissä (Suomen ulkoasiainministeriö 2015a).

3.3 Vienti tuoteryhmittäin

Marraskuun lopulla 2015 Suomen suurin viennin tuoteryhmä oli metsäteollisuus 21,6 %, kuten voidaan huomata kuvioista 6. Sen osuus oli noussut 3 % edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verraten. (Tulli 2015e.)

Kuvio 6. Suomen vienti tuoteryhmittäin vuonna 2015 (Tulli 2015e)

Metsäteollisuus on vieläkin hyvin tärkeä Suomen viennille, vaikka jos verrataan 1960-lukuun, jolloin sen osuus kattoi jopa 75 % viennistä (Elinkeinoelämän keskusliitto 2016a). Metsäteollisuuden myydyin tuoteryhmä on pitkään ollut paperi, vaikka sen vienti on laskenut vuodesta 2001 lähtien. Tämä johtuu sen viennin hintojen ja määrien jatkuvasta supistumisesta. Paperin jälkeen muita tärkeitä viennin tuoteryhmiä ovat muun muassa kartonki, massa ja sahatavara. (Metla 2014.)

Toiseksi suurimmaksi ryhmäksi sijoittui kone- ja kulkuneuvoteollisuuden tuotteet 20,1 prosentilla (kuvio 6). Myös tämä ryhmä oli kasvanut 6 %. (Tulli 2015e.) Koneteollisuuden merkittävimpiä tuotteita ovat muun muassa hissit, liukuportaat, nosturit, moottorit sekä metsä- ja maatalouskoneet. Kulkuneuvoteollisuuden tärkeimpiä tuotteita ovat esimerkiksi kuorma-autot, perävaunut, risteilyalukset, jäänmurtajat ja lautat. (Ammattinetti 2016.)

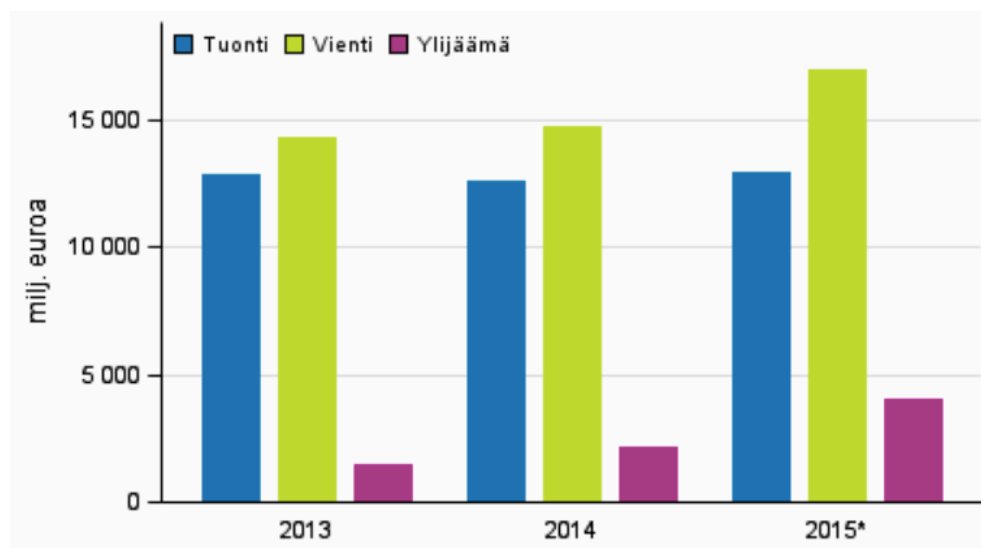
Kolmanneksi tuli kemianteollisuus 19 prosentilla ja pudotus oli jopa 22 % edellisen vuoden marraskuuhun verrattuna (Tulli 2015e). Kemianteollisuudessa etenkin öljytuotteiden vienti on laskenut huomattavasti, mutta myös muita päätuoteryhmiä on viety vähemmän lukuun ottamatta kumi- ja muovituotteita (Talouselämä 2016b). Neljäntenä metallit ja metallituotteet 15 %. Viidenneksi suurin ryhmä oli muut tuotteet 12,2 % ja kuudenneksi sähkö- ja elektroniikkateollisuus 12 %. (Tulli 2015e.)

3.4 Palvelujen ulkomaankauppa

Suomen palvelujen ulkomaankauppa oli ylijäämäinen reilulla neljällä miljardilla eurolla vuonna 2015 (kuvio 7). Palvelujen vienti kasvoi merkittävästi. Viennin määrä oli jopa reilut 2 miljardia euroa enemmän verraten vuoteen 2014. Suurimmat tulot virtasivat tietotekniikkapalveluista. Pelkästään niiden osuus muodosti yli 40 % eli melkein puolet palvelujen viennistä. Toiseksi eniten vietiin muita liike-elämän palveluita. (Tilastokeskus 2016a.)

Muut liike-elämän palvelut on suunnattu yrityksille tai julkisille sektoreille. Etenkin näiden palvelujen vienti on ollut kasvussa yli kymmenen vuoden

ajan. Tämä kertoo siitä, että Suomesta löytyy korkeaa osaamista, tietotaitoa sekä asiantuntijuutta. Myös projektitoimitusten ja rakentamisen vientiä oli huomattavasti enemmän. Palvelujen viennissä näkyi kasvua jokaisessa palveluryhmässä paitsi posti- ja kuriiripalveluissa. (Hirvonen 2009.)

Kuvio 7. Palvelujen tuonti, vienti ja ylijäämä 2013–2015 (Tilastokeskus 2016a)

Palvelujen vienti oli yhteensä 16,9 miljardia euroa vuodelta 2015 ja kasvua vuoteen 2014 verraten oli 15 %. Tuonti koheni 12,9 miljardiin euroon ja kasvua oli vain kolme prosenttia. Palvelujen kaupan ylijäämä kasvoi noin 50 % yhden vuoden aikana. Nämä palvelujen viennin lukemat sisältävät kaikki muut palvelut paitsi matkailu-, kuljetus- ja vakuutuspalvelut sekä välilliset rahoituspalvelut. (Tilastokeskus 2016a.)

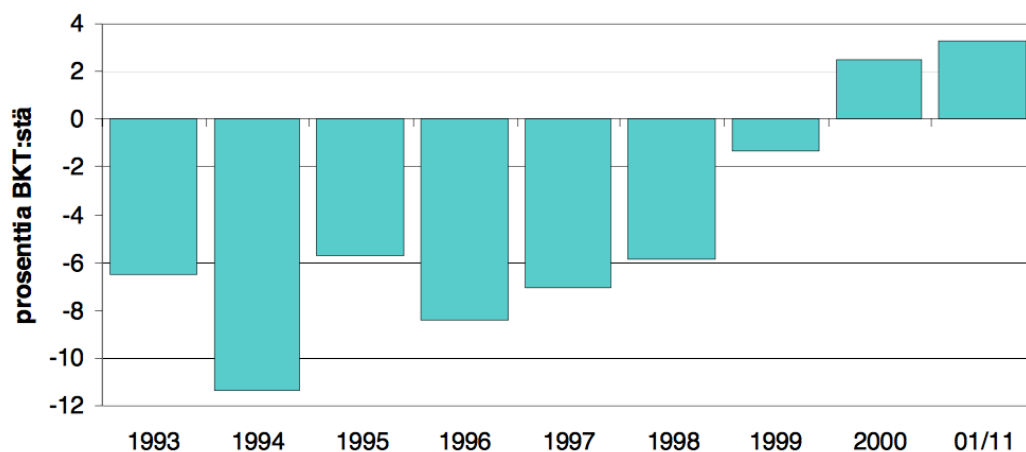
Aasiaan vietiin palveluita 20 prosenttia, mutta silti yhä 50 prosenttia palveluista suuntautui EU-maihin vuonna 2015 (Tilastokeskus 2016a). Tuonnin puoli on selkeästi enemmän keskittynyt EU-maihin (Hirvonen 2009). EU-maihin päättyy noin 70 prosenttia tuonnista ja jokaisesta palveluryhmästä tuodaan vähintään 50 prosenttia EU-maista. Aasian osuus on ollut kasvussa, koska vienti on alkanut vetää yhä enemmän Kiinaan ja Etelä-Koreaan. Vielä vuonna 2014 Japani oli tärkein palvelujen vientimaa. Vientin puolella tärkeimmät maat ovat Ruotsi, Yhdysvallat, Luxemburg, Britannia ja Saksa. (Tilastokeskus 2016a.)

4 VENÄJÄN TALOUDEN AIKAKAUDET

Tämä on tutkimuksen neljäs pääluke, jossa perehdytään Venäjän talouden eri vaiheisiin. Talouden vaiheista käydään läpi vuoden 1998 talouskriisi, 2000-luvun kasvu, vuoden 2008 taantuma sekä vuoden 2014 talouden romahdus. Tarkoituksena on löytää vastaus ensimmäiseen tutkimuskysymykseen eli löytää syyt näille talouden eri vaiheille. Tämän luvun lopussa on tiivistelmä pääsivistä taulukon muodossa.

4.1 Vuoden 1998 talouskriisi

Venäjän liittovaltion budjetti oli alijäämäinen 5–11 prosentin välillä BKT:sta vuosien 1992 ja 1998 aikana, kuten kuvioista 8 voidaan nähdä (Komulainen 2002). Budjettivajetta yritettiin paikata muun muassa lisäämällä ruplien määrää. (Sutela 2012, 122.)

Kuvio 8. Venäjän liittovaltion budjetin tasapaino (Komulainen 2002)

Liikkeellä olevan rahan määrää voidaan säätää ohjauskoron avulla, jonka määrittää keskuspankki (Helsingin Yliopisto 2013). Keskuspankki myöntää lainaa pankeille ja perii myönnettyistä lainoista ohjauskoron. Jos ohjauskorkoa lasketaan, niin kuluttajat saavat lainaa edullisesti ja liikkeellä olevan rahan määrä on suurempi, joten kulutus kasvaa. Mikäli ohjauskorko säädetään liian alas, niin seurauksena kulutus kasvaa liian nopeasti suhteessa tarjontaan. Kun tuotteilla on korkea kysyntä, niin hinnat nousevat. Jos hintataso nousee lyhyessä ajassa huomattavasti, niin tuloksena on

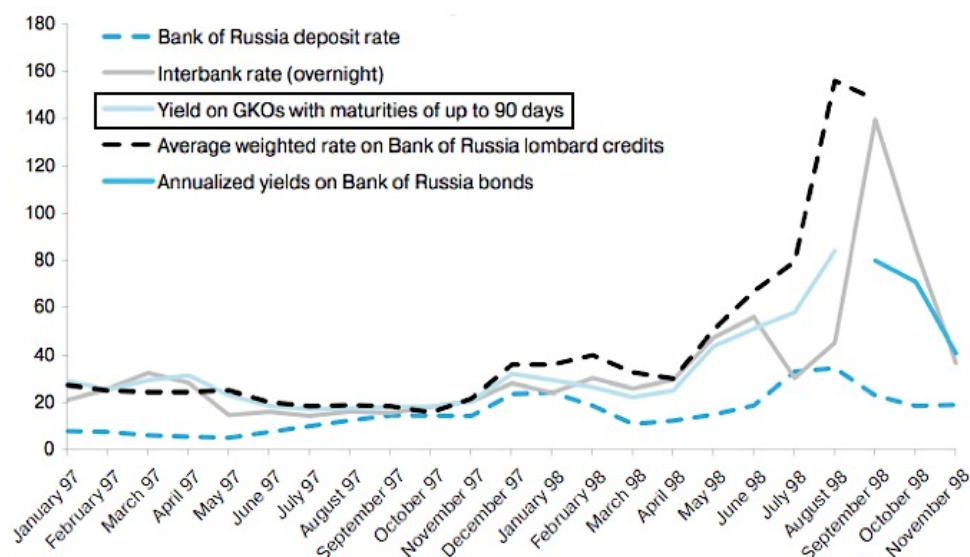
korkea inflaatio. Tuotteet eivät mene kaupaksi, tuotanto vähenee ja työttömyys kasvaa. (Europa.eu 2013.)

Näin kävi Venäjälle vuosina 1992–1994 aikana. Budjetin alijäämää yritettiin supistaa ruplien määrää lisäämällä, mutta seurauksena Venäjän inflaatio pysyikin korkealla (taulukko 1). (Komulainen 2002.) Inflaation vaihtelut toivat epävarmuutta talouteen. Vuonna 1992 inflaatio oli jopa reilut 2500 prosenttia ja vielä vuonna 1995 se oli 131 prosenttia. Vuonna 1997 inflaatio laski huomattavasti, mutta nousi taas vuonna 1998 84,4 prosenttiin. (Suomen Pankki 2009.)

Taulukko 1. Venäjän talouden tunnusluvut vuosina 1992–1999 (Suomen Pankki 2009)

	92	93	94	95	96	97	98	99
Taloukasvu (%)	-14,5	-8,7	-13	-4,1	-3,6	1,4	-5,3	6,4
Valtiontalouden tasapaino %:a BKT:sta		-1,4	-4	-5,7	-8,4	-7,6	-6	-4,2
Valtionvelka %:a BKT:sta		64,6	42,5	36,6	32,1	33,4	50,4	66,8
Inflaatio,%	2508,8	839	215	131	21,8	11	84,4	36,5
Kiinteät investoinnit,%-muutos	-40	-12	-24	-10	-18	-5	-12	5,3
Teollisuustuotannon kasvu,%	-16	-13,7	-22	-4,6	-7,6	1	-4,8	8,9
Vaihtotase, mrd. \$	-0,1	9	7,8	7	10,8	-0,1	0,2	24,6
Reservit, mrd. \$		5,8	4	17,2	15,3	17,8	12,2	12,5
Työttömyys-%						9,00	13,20	12,40

Budjetin alijäämää oli yritetty tasoittaa myös ottamalla lisää velkaa. Velkaraaha hankittiin ruplaperäisiltä GKO-markkinoilta velkakirjojen avulla (Komulainen 2002). Velkakirja tarkoittaa todistetta olemassa olevasta velasta (Lakineuvo 2016). Velat olivat lyhytaikaisia, joita otettiin kattamaan jo olemassa olevia erääntyviä velkoja. Näin Venäjä alkoi velkaantua kovaa vauhtia ja syntyi velkakierre. (Komulainen 2002.) Pian tilanne eteni vielä heikommaksi, kun velkojen korot kasvoivat merkittävästi, kuten kuviosta 9 voidaan nähdä (Turun Sanomat 1998). GKO-velkojen korkotaso nousi Aasian kriisin seurauksena, koska ruplan arvon uskottiin laskevan ja sijoittajat vetäytyivät (Komulainen 2002).

Kuvio 9. Korkotason muutokset kuukausittain vuosina 1997–1998, % (The Central Bank of the Russian Federation 1998)

Keskuspankin rahat olivat lopussa, joka ajoi sijoittajat pois ja Venäjän luotto loppui (Sutela 2012, 124). Sijoittajat pelkäsivät ruplan devalvoitumista, koska sijoitusten arvo laskisi. Tästä syystä ne siirrettiin pois Venäjältä. (Hietanen 1998.)

Aasian valuuttakriisi

Toinen selvä vaikuttaja Venäjän 1998 vuoden talouskriisiin oli Aasian tilanne. Useat Aasian maat ajautuivat valuuttakriisiin vuoden 1997 lopulla ja tällä oli vaikutuksia myös Venäjään. Venäjä oli velkaantunut ulkomaille ja tämä teki maan taloudesta muutosherkän kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla. Esimerkiksi pääomien virtaus supistui Venäjälle. Syynä olivat kehittyviin maihin suuntautuvien rahastojen ja pankkien tappiot Aasian maissa, jotka painostivat supistamaan sijoituksia ulkomaille. (Komulainen 2002; Rabobank 2013.) Aasian kriisin seurauksena myös öljyn maailmanmarkkinahinta laski rajusti, joka vaikutti suoraan Venäjän vientitulojen vähenemiseen ja Venäjän talouden romahtamiseen (Rautava 2006). Öljy oli nimittäin tuolloin Venäjän tärkein vientituote (Hietanen 1998).

Aasian kriisin takia Venäjän tuottamien tärkeiden raaka-aineiden, kuten öljyn kysyntä putosi ja hinnat syöksyivät laskuun vuonna 1997. Viennin väheneminen luonnollisesti lisäsi budjetin alijäämän määrää, vaikutti yri-

tysten kilpailukykyyn negatiivisesti ja vauhditti talouskriisin puhkeamista. Vientitulojen laskiessa myöskään monet isot yritykset eivät enää pystyneet tai halunneet maksaa veroja valtiolle. (Komulainen 2002.)

Verokäytäntö

Lisäksi vaihtokauppa osoittautui yhdeksi ongelmaksi, koska vielä 1990-luvun lopulla tavaroita käytettiin maksuvälineenä kaupan teossa rahan sijaan. Vaihtokaupan määrä kasvoi yli puoleen koko teollisuustuotannon liikevaihdosta ja tavaroilla kuitattiin jopa veroja. Tämä vaikutti negatiivisesti budjettiin, koska vaihtokaupoista ei maksettu veroja valtiolle. Venäjä jopa kannusti kotimaisia yrityksiä vaihtokauppaan. Esimerkiksi eräs rakennusliike sai verovelkansa anteeksi rakennettua metroverkostoa Uralin kaupunkiin Venäjällä. (Sutela 2012, 120–121.)

Oli yleistä, että yritykset maksoivat veroa neuvotteluiden perusteella. Neuvotteluiden tuloksena yritykset usein maksoivat vähemmän veroja, kuin lain mukaan olisivat maksaneet. Näin valtiolle jäi vähemmän verotuloa. (Komulainen 2002.) Veroneuvottelut olivat yleensä varsin epäselviä ja niistä ei käynyt ilmi kuka todellisuudessa hyötyi tilanteesta (Sutela 2012, 121). Samaan aikaan myös Venäjän muut taloudelliset päätökset aiheuttivat sekavuutta selkeiden sääntöjen puuttuessa (Komulainen 2002).

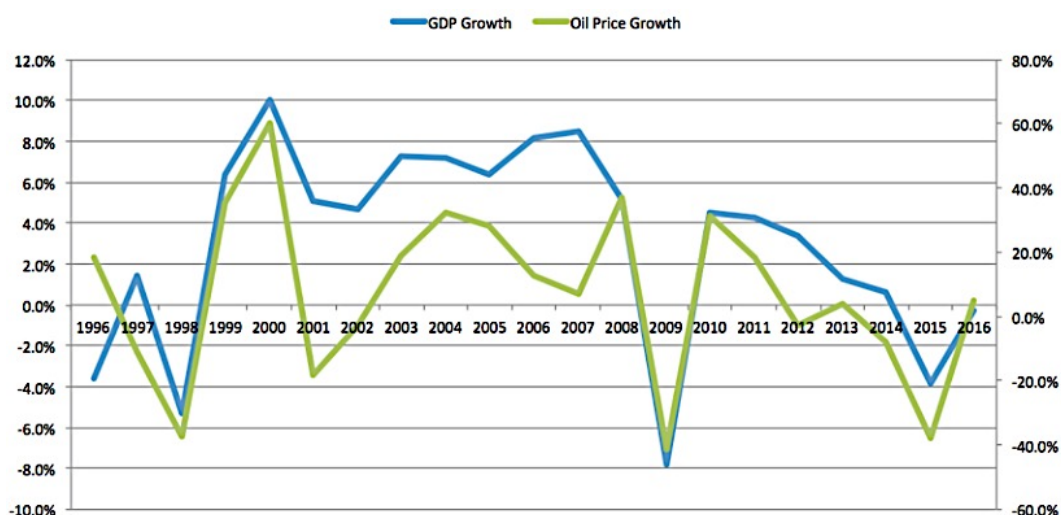
Ruplan devalvoituminen

Lopulta tilanne johti siihen, että 17. elokuuta 1998 rupla devalvoitui Venäjän hallituksen antaman ilmoituksen mukaisesti, kuten sijoittajat olivat pelänneet. Hallitus ilmoitti myös, että valtion pankit ja yritykset eivät saa lyhentää ulkomaisia velkojansa 90 päivän aikana. (Komulainen 2002.) Tämä esti ulkomaisia sijoittajia tekemästä voittoa ja antoi Venäjälle lisää aikaa. (Turun Sanomat 1998.) Ruplan devalvoitumisen seurauksena inflaatio kasvoi noin 85 prosenttiin (Talouselämä 2016a). Korkean inflaation lisäksi hyödykkeet kallistuivat, reaalitytulot pienenivät ja venäläisistä tuli köyhempiä. Myös Venäjän BKT laski viisi prosenttia vuonna 1998.

Positiivisena vaikutuksena Venäjän energia- ja raaka-aineteollisuuden kilpailukyky parani huomattavasti kansainvälisillä markkinoilla, koska vientitulot ruplissa nousivat suhteessa kustannuksiin. Devalvoitumisen ansiosta myös kotimaan markkinoiden tuotantoyritykset nousivat taas hyvin kilpailukykyisiksi ja ulkomaiset tuontihyödykkeet jäivät niiden varjoon. Tämä johtui siitä, että ruplan arvon heikentyessä kotimaiset hyödykkeet olivat venäläisille edullisempia kuin ulkomaiset tuontitavarat. (Komulainen 2002; Rautava 2006.)

4.2 Venäjän talouden kasvu 2000-luvulla

Vuoden 1998 taloudellisen kriisin jälkeen Venäjän talous lähti nopeaan kasvuun vuosien 2000–2008 aikana (kuvio 10). Tuon loistokauden aikaan Venäjä koki suuria muutoksia niin taloutena, yhteiskuntana kuin poliittisesti järjestelmän muuttuessa. (Sutela 2012, 148–149.) Presidentti Boris Jeltsinin jälkeen valtaan nousi Vladimir Putin. Hän toimi presidenttinä vuosina 2000–2008 ja jälleen vuodesta 2012 eteenpäin tähän päivään asti. Putin palautti järjestyksen ja loi uudet säännöt. Luottamus Venäjään parani ja sen kautta muiden maiden yritykset innostuivat sijoittamaan Venäjälle. (Kuisma 2015, 330–332.)

Kuvio 10. BKT:n kasvu ja öljyn hinta vuosina 1996–2016, akselit vas. BKT & oik. öljyn hinta (U.S. Energy Information Administration 2016)

Venäjän talous kehittyi hyvää vauhtia presidentti Putinin astuessa valtaan talouskriisin jälkeen. BKT lähti nopeaan kasvuun ja kasvu oli jopa seitsemän prosentin luokkaa vuonna 2004. Suurista valtioista Venäjä kasvoi toki hitaammin kuin Kiina, mutta oli Intian kanssa tasoissa ja kuului maailman nopeimmin kasvaneiden talouksien joukkoon. (Sutela 2010, 167.) Nopea talouden kasvu johtui suurelta osin korkeasta energian maailmanmarkkinahinnasta ja sen tuotannon lisääntymisestä. Eteenkin öljyn hinta vaikutti talouteen merkittävästi. (Ollus 2005.)

Kuviosta 10 on havaittavissa, miten Venäjän BKT sekä raakaöljyn hinta lähtivät huimaan kasvuun heti vuoden 1998 kriisin jälkeen. Kuvio myös kertoo sen, että Venäjän BKT on hyvin riippuvainen öljyn hinnasta. Öljyn maailmanmarkkinahinta oli yleensäkin pitkään todella matalalla 1990-luvun loppupuolella ja esimerkiksi vuonna 1998 öljytynnyrin hinta oli vain hieman yli kymmenen dollaria. (Sutela 2012, 148–149.)

Öljyn hinta ja kotimaisen tuotannon kasvu

Öljyn hinnoissa tapahtui merkittävä muutos 2000-luvulla, kun hinnat nousivat jopa kymmenkertaisiksi. Tämä lisäsi viennin määrää ja paransi maan taloutta merkittävästi. (Sutela 2012, 148–149.) Arvion mukaan jopa kolme neljäsosaa BKT:n kasvusta on öljyn korkean hinnan ansiota (Ollus 2005). Öljyn lisäksi myös kaasun tuottaminen ja ulkomaankauppa kasvoivat tassaisesti. Kolmanneksi suurimman osuuden muodostivat metallit ja mineraalit. (Sutela 2012, 148–149.)

Venäjän talouden kehittymistä auttoi myös ruplan devalvoituminen, jonka maan hallitus ilmoitti vuonna 1998 (Ollus 2005). Tuolloin ruplan arvo putosi puoleen. Devalvoituminen aiheutti Venäjän tuonnin nopean laskun (Komulainen 2002). Kriisi pysähtyi, koska ulkomaisten tuotteiden kysyntä lakkasi lähes kokonaan. Ne olivat liian kalliita venäläisille ruplan arvon laskettua. Seurauksena kotimaisten tuotteiden kysyntä kasvoi ja tuotanto elpyi. Devalvoitumisen ansiosta Venäjän teollisuus oli taas kilpailukykyinen. (Ollus 2005.) Kriisin aikaan teollisuuden käyttöaste oli vain 55 prosenttia, mutta kasvuvuosina käyttöaste kipusi jopa yli 80 prosenttiin (Sutela 2012, 167).

Kulutuksen lisääntyminen

Tärkeitä tekijöitä talouskasvun vauhdittamisessa olivat myös lisääntynyt yksityinen kulutus ja tasapainoinen finanssi- ja rahapolitiikka (Ollus 2005). Kaikkia valtion tuloja ei käytetty vaan Venäjä laittoi tuloja sivuun vararahastoon. Näin myös Venäjän luottokelpoisuus palautui. (Sutela 2012, 169, 170 & 171.) Rahoitusmarkkinat laajenivat ja kehittyivät, joka edesauttoi talouden kasvua lyhyiden rahoitusvirtojen sekä pitkäkestoisten suorien investointien kautta. Erityisesti vuosien 2006 ja 2007 aikana Venäjä sai merkittäviä suoria investointeja samaan tahtiin kuin suuret markkinamaat Kiina ja Brasilia. (Sutela 2012, 150.)

Vuosien 1999 ja 2008 välisenä aikana talouskasvu oli keskiarvoltaan 6,8 prosenttia vuosittain. Tuosta kulutuksen osuus oli jopa 5,4 prosenttia ja siitä valtaosa koostui nimenomaan kotitalouksien kulutuksesta. (Sutela 2012, 169, 170 & 171.) Markkinoille tuli uusia tavaroita ja palveluja, joita yliteollistettu Venäjä tarvitsi rakennemuutoksen myötä. Talouskasvu oli siis myös lisääntyneen kulutuksen vauhdittamaa. (Sutela 2010, 168.)

Yritykset yksityistettiin valtiosta erilleen. Ne oppivat toimimaan tehokkaammin sekä tuottamaan laadukkaampia hyödykkeitä. Talouskriisin jälkeen Venäläiset yritykset nousivat kilpailukykyisiksi, koska ne osasivat toimia markkinoilla oikein ja ulkomaiset hyödykkeet olivat liian kalliita kuluttajille. (Sutela 2012, 169, 170 & 171.) Monet venäläiset yritykset jopa laajensivat toimintaansa ulkomaille, mutta mitään merkittäviä saavutuksia kansainvälisillä markkinoilla ei saatu aikaan (Sutela 2010, 167).

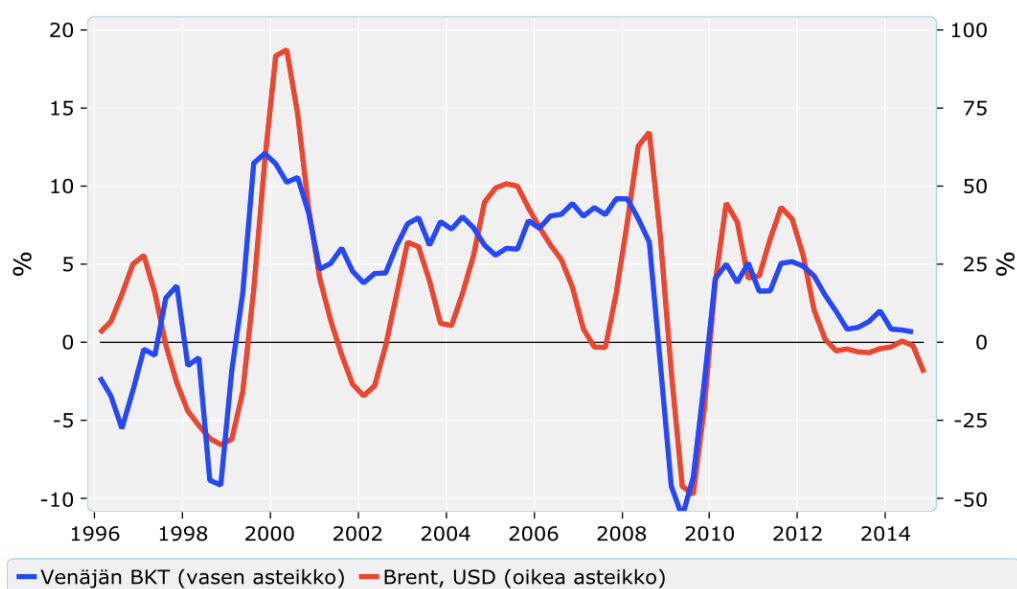
Venäjän talouden elvyttyä myös tuonti lähti taas vetämään. Tuonnin kasvu oli suhteessa jopa nopeampaa kuin vienti (Sutela 2012, 169, 170 & 171). Vaihtotase pysyi kuitenkin ylijäämäisenä ja tilanne ei uhannut maan taloutta (Juurikkala, Korhonen, Ollus, Sutela & Tekoniemi 2006). Venäläiset saivat käyttöönsä hyödykkeitä, mitä kotimarkkinoilla ei ollut tarjota. Vaihtosuhte heikentyi heti 2000-luvun alun jälkeen, mutta sitten se vahvistui jopa 15 prosenttia, joka tarkoitti kysynnän ja kulutuksen kasvua. (Sutela 2012, 169, 170 & 171.)

4.3 Vuoden 2008 taantuma

Venäjän talous lähti jälleen kovaan laskuun syksyllä 2008. Kriisi vaikutti Venäjään vientihintojen ja vienninmäärän supistumisen sekä rahavirtojen vähenemisen kautta. (Sutela 2010, 169.) Taantuma oli pahimmillaan vuonna 2009, kunnes se lähti jo saman vuoden aikana nousuun. Laman takia kulutus, vienti ja investoinnit laskivat huomattavasti sekä vararahas- tot hupenivat. Myös kotimainen tuotanto väheni merkittävästi. Samoin tuonti laski jopa 40 prosenttia. BKT romahti yli 10 prosenttia loppuvuodes- ta 2008, vuoden 2009 kesään mennessä. (Korhonen, Hurtta, Sirkjärvi, Sa- lonen & Korhonen. 2011, 4.)

Öljyn maailmanmarkkinahinnan lasku

Selvä tekijä oli jälleen öljyn maailmanmarkkinahinnan nopea laskeminen vuoden 2008 jälkeen (kuvio 11). Ennen talouskriisiä öljytynnyrin hinta oli parhaimmillaan 140 dollaria ja kriisin myötä sen hinta painui vain 40 dolla- riin. (Simola 2009.) Kuviossa 11 Brent tarkoittaa raakaöljyä, joka on kuvat- tu USD:nä eli öljytynnyrin hinta on ilmoitettu Yhdysvaltojen dollareina (Val- tiovarainministeriö 2015).

Kuvio 11. Venäjän BKT:n ja Brent-öljyn muutokset prosentteina (Valtiova- rainministeriö 2015)

Myös Helsingin yliopiston tutkimusjohtaja Markku Kangaspuro kirjoitti Idän-tutkimuksen pääkirjoituksessaan: ”Venäjällä uskoteltiin pitkään, että Yhdysvalloissa puhjennut subprime-kriisi ei koskettaisi sitä. Toisin kävi.” (Kangaspuro 2008). Hän viittasi kirjoituksessaan siihen, että Venäjän tuontihiyödykkeiden korkea kulutus oli rahoitettu suurelta osin raaka-aineiden viennillä. Raaka-aineista öljy, kaasu ja metallit kattoivat suunnilleen 80 prosenttia viennistä. Pelkästään energian vienti kattoi kaksi kolmasosaa viennin kokonaismäärästä ja tuotti kolmasosan maan BKT:sta. Kangaspuron mielestä oli siis selvää, että Yhdysvaltojen subprime-kriisin myötä energian kysynnän ja hintojen aleneminen vaikuttivat suoraan Venäjän talouteen (kuvio 11). (Kangaspuro 2008.)

Maailmantalouden maksukyvyyn puute

Yksi Venäjän tilanteeseen vaikuttanut suuri tekijä oli maailmantalouden maksukyvyyn puute (Simola 2009). Monet venäläiset suuret yritykset olivat ottaneet lainaa ulkomailta, koska sitä oli helposti saatavilla ja hyvään hintaan. Kun kansainväliset rahoitusmarkkinat heikentyivät, niin suuret yritykset joutuivat tukeutumaan omaan valtioon, jolla oli pienet rahoitusmarkkinat. (Sutela 2010, 170.) Tuolloin Venäjän valtio tuki yrityksiiään jopa 200 miljardin euron avustuspaketilla (Kangaspuro 2008).

Myös sijoittajat reagoivat, koska he pelkäsivät ruplan heikkenemistä. He vetäytyivät ja pääomavirrat siirrettiin oletettuihin turvallisempiin kohteisiin pois kasvavilta markkinoilta kuten Venäjältä. Pääomaa virtasi maasta pois ennätyselliset määrät, jopa 130 miljardia dollaria vuoden 2008 lopulla. Venäjän rahoitusmarkkinat pysähtyivät, koska pääomavirrat virtasivat ulos maasta ja ruplan arvon uskottiin heikentyvän. Rahoituksen puutteen vuoksi monia investointeja ei tehty ja sen vuoksi teollisuustuotanto sekä rakentaminen vähenivät. Myös kulutus väheni ja työttömyys kasvoi. (Simola 2009.)

Subprime-kriisi

Subprime-kriisillä tarkoitettiin finanssikriisiä, jonka seurauksena syksyllä 2008 koko maailmantalous joutui vaikeuksiin. Kriisi lähti liikkeelle Yhdysvalloista, kun asuntomarkkinat ja asuntorahoitukset olivat vaikeuksissa. Asuntojen myyntihinnat pysähtyivät ja lopulta hinnat lähtivät laskuun. (Hurri 2008.) Pankit olivat myöntäneet lainaa löyhemmin ehdoin ihmisille, joilla ei ollut varmaa maksukykyä. Lopulta tilanne johti siihen, että elokuussa 2007 korot nousivat jyrkästi ja tämän jälkeen suuri määrä asuntolainoja jäi maksamatta pankeille. Tästä alkoi maailmanlaajuinen subprime-kriisi. (Holmström, Suvanto & Virolainen 2010, 42–60.)

Venäjän tilannetta lievensi se, että Venäjä oli ehtinyt maksaa velkojansa pois sekä säästänyt rahaa vararahastoon, joten etukäteen pelätyltä pankkikriisiltä vältyttiin. Vararahoista jouduttiin käyttämään noin puolet tilanteen pelastamiseksi. (Sutela 2010, 169 & 171.) Venäjä selviytyi kriisistä yllättävän nopeasti ja helposti. Maailmantalouden palautuminen lamasta nosti muun muassa öljyn hintoja merkittävästi ja tämä tarkoitti Venäjälle kasvavaa vientiä sekä vientituloja. (Korhonen ym. 2011, 4.) Venäjää auttoi jälleen ruplan devalvoituminen, joka toteutettiin portaittain. Askeltava devalvaatio on epävarmaa, koska riskinä on rahan arvon jatkuva heikentyminen. Venäjä kuitenkin onnistui. Rupla vakaantui kesällä 2009 ja alkoi vahvistua hiljalleen. (Sutela 2010, 171.)

4.4 Talouden romahdus vuonna 2014

Venäjän talous lähti hiljalleen hidastumaan jo vuoden 2013 puolella, mutta vasta 2014 alkoi taloudessa näkyä isompia muutoksia (Valtiovarainministeriö 2015). Ruplan kurssi romahti alas vuoden 2014 lopulla (kuvio 12). Sen jälkeen rupla on ollut pitkään hyvin epävakaa ja heikko, samoin kuin Venäjän talous. Vuonna 2014 alkaneen kovan laskun jälkeen rupla romahti ennätysellisesti tammikuussa 2016, kuten kuviosta 12 voidaan nähdä. Yhdellä eurolla sai parhaillaan 93 ruplaa. (Hakala 2016.) Yhdellä dollarilla sai puolestaan 76,55 ruplaa (Statista 2016).

Kuvio 12. Dollarin arvo ruplina kuukausittain vuosina 2014–2016 (Statista 2016)

Ruplan arvoa on laskenut viennin väheneminen, koska sen kautta tulot ovat pienentyneet. Tähän vaikutti eniten öljyn hinnan aleneminen loppuvuodesta 2014 alkaen sekä vientitulojen lasku vuonna 2013. Venäjän vaihtotase on tästä huolimatta pysynyt ylijäämäisenä, koska myös tuonti supistui. (Korhonen, Fungáčová, Solanko, Korhonen & Simola 2015, 8.) Tuontihintojen noustessa inflaatio kasvoi ja se vaikutti negatiivisesti venäläisten reaali-palkkojen kehitykseen. Tuonnin supistuessa kotimainen tuotanto hyötyi, mutta kaikkea tuontia ei voitu korvata kotimaisella tuotannolla, varsinkaan nopeasti ja talouden ollessa vaikeuksissa. (Yle Uutiset 2014b.)

Ruplaa on heikentänyt pitkään myös yksityisen rahavirran liikkeitä Venäjän ja muiden maiden välillä. Yksityiset pääomat ovat virranneet enemmän Venäjältä pois kuin Venäjälle. Ruplan kurssin romahtaessa nettovirta ulkomaille kasvoi hurjasti reiluun kahdeksaan prosenttiin BKT:sta vuonna 2014. (Korhonen ym. 2015, 8.) Rahavirtojen ja investointien liikkeisiin ovat vaikuttaneet suurelta osin Venäjän talouden epävarmuus sekä muun muassa Venäjän ja Itä-Ukrainan konfliktit (Eurojatalous.fi 2015).

Ruplan arvon laskiessa syksyllä 2014 keskuspankki teki aluksi ruplan tukitoja. Tukitoilla Venäjä yritti vahvistaa ruplaa myymällä valuuttavaro-

jansa markkinoille (Helsingin Sanomat 2014b). Joulukuussa keskuspankki teki uudelleen tukiostoja ja asetti ohjauskoron ylös. Ohjauskoron avulla keskuspankki yritti torjua kovaa inflaatiota ja vahvistaa heikentyntä ruplaa. Esimerkiksi joulukuussa 2014 ruplan romahtaessa keskuspankki nosti korkoa 10,5 prosentista 17 prosenttiin, jotta inflaatio ei kohoaisi liikaa. (Yle Uutiset 2014a.) Näiden toimien lisäksi pankkien maksuja alettiin valvoa tehokkaammin. Maan hallitus määräsi rajat valtion isoimpien viejien valuuttavaroille ja samat pyynnöt esitettiin valtion puolesta isoille yrityksille ja pankeille. Apukeinoista huolimatta, vaikka pääomaa ja ruplan kurssia on ohjattu käsin, niin rupla on vahvistunut vain hetkellisesti. (Korhonen ym. 2015, 8.)

4.4.1 Öljyn hinnan romahtaminen

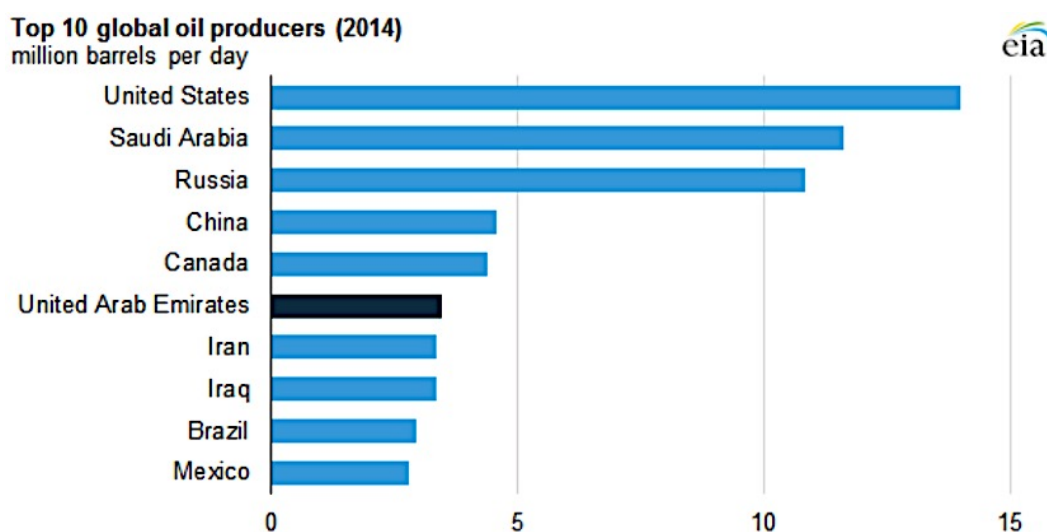
Isoin Venäjän talouteen vaikuttanut negatiivinen tekijä on ollut jälleen öljyn hinnan suuri romahdus (Korhonen ym. 2015, 4). Vuonna 2011 öljyn tynnyrihintana oli vielä noin 110 dollaria, kunnes 2014 kesän jälkeen hinta laski jopa alle 50 dollariin (Valtiovarainministeriö 2015). Suunta on mennyt vain huonompaan, sillä helmikuussa 2016 öljyn hinta oli vain alle 34 dollaria tynnyriltä. Öljyn hinta oli tuolloin alimmillaan viimeiseen kymmeneen vuoteen verrattuna. (Blas & Chilcote 2016.)

Öljyn hinnan laskuun ovat vaikuttaneet suurelta osin OPEC ja Saudi-Arabia, jotka ovat muuttaneet toimintaansa öljymarkkinoilla (Valkonen 2015). OPEC eli Organization of the Petroleum Exporting Countries on öljynviejämaiden yhteistyöjärjestö (Organization of the Petroleum Exporting Countries 2016). Lisäksi öljyntuotanto on kasvanut huomattavasti. Tuotantoon nähden kysyntä ei ole kuitenkaan lisääntynyt muun muassa Euroopan epävarman taloustilanteen vuoksi. (Niskakangas 2015.) OPEC:lla on todella vahva markkina-asema, koska se omistaa maailman edullisimmat öljyn lähteet. Tästä syystä öljyn myyntihinta ei määräydy vapailla markkinoilla. (Valkonen 2015.) Suurilla kilpailevilla tuottajilla kuten Saudi-Arabiassa oli varaa pudottaa hintaa, koska he pystyvät tuottamaan öljyä halvemmalla, jos verrataan perinteisiin suuriin öljykenttiä operoiviin yhtiöi-

hin (Valtiovarainministeriö 2015). Saudi-Arabia aloittikin vuonna 2014 hintasodan laskemalla hintoja tärkeimmille asiakkailleen. Tarkoituksena oli kasvattaa maan markkinaosuutta. Hyvin nopeasti Saudi-Arabian toimia seurasivat Irak ja Iran. (Taloussanomat 2014.)

Saudi-Arabia ja muut OPEC-maat kokivat Yhdysvallat uhkana öljymarkkinoilla, koska Yhdysvallat on kasvattanut öljyntuotantoa merkittävästi viime vuosien ajan (Niskakangas 2015). OPEC:n tarkoituksena on koordinoida ja yhtenäistää öljyn vientiä koskevia sääntöjä sen jäsenmaissa sekä varmistaa vakaus öljymarkkinoilla tehokkaasti ja taloudellisesti. Pää tarkoituksena on taata säännöllinen öljyn toimittaminen kuluttajille, säännölliset tulot tuottajille ja kohtuullinen tuotto investoijille. Jäsenmaita on yhteensä 13, joita ovat Saudi-Arabia, Iran, Irak, Kuwait, Venezuela, Qatar, Indonesia, Libya, Yhdistyneet arabiemiirikunnat, Algeria, Nigeria, Ecuador ja Angola. (Organization of the Petroleum Exporting Countries 2016.)

Vuonna 2014 Yhdysvallat otti jopa ykkössijan maailman suurimpana öljyntuottajana (kuvio 13). Yhdysvaltojen jälkeen toisena tuli Saudi-Arabia ja kolmantena Venäjä. (U.S. Energy Information Administration 2015.) OPEC ja Saudi-Arabia ryhtyivät tästä syystä toimiin ja päättivät yhdessä, ettei tuotantoa vähennetä, vaikka öljyn hinta putoaisi merkittävästi.

Kuvio 13. Maailman suurimmat öljyntuottajamaat top 10 vuonna 2014 (U.S. Energy Information Administration 2015)

Heidän tarkoituksena oli laskea hinnat niin alas, ettei Yhdysvallat pysty enää tuottamaan öljyä kannattavasti. OPEC:n ulkopuolisista maista tilanne oli pahin Venäjälle, koska sen talous on hyvin riippuvainen öljynviennistä ja se on kuulunut pitkään maailman suurimpiin öljyn viejiin heti Saudi-Arabian jälkeen. Tämä on aiheuttanut Venäjän talouteen epävarmuutta Ukrainan kriisin lisäksi. (Niskakangas 2015.)

Kun öljyn hinta romahti, niin myös epävarmuus Venäjän talouteen lisääntyi. Seurauksena vientitulot vähenivät, rupla heikkeni, inflaatio kasvoi ja korot nousivat Venäjällä. (Valtiovarainministeriö 2015.) Inflaation kasvun myötä kulutus väheni huomattavasti, koska se laski ostovoimaa ja yksityisten henkilöiden reaalitytulot laskivat. Myös julkinen kulutus väheni valtion taloudellisen paineen vuoksi. (Eurojatalous.fi 2015.) Lisäksi tuonti supistui merkittävästi ruplan arvon heikennyttyä vuonna 2014 (Valtiovarainministeriö 2015).

Valtio joutui turvautumaan säästämiin vararahastoihinsa ja käyttämään varoja maan budjettimenoihin sekä pankkien ja isojen yritysten tukemiseen (Valtiovarainministeriö 2015). Tästä huolimatta muutamat pienet ja keskikokoiset pankit ovat joutuneet lopettamaan toimintansa Venäjällä. Ensimmäinen suuri pankki sulki ovensa joulukuussa 2015. (Hakala 2015.)

Paavo Rautio kirjoitti Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa 22. tammikuuta 2016, että Venäjän olisi kannattanut kulta-aikana monipuolistaa taloutta ja viedä toimintaa modernin markkinatalouden suuntaan. Syynä juuri se, että kulta-aikana siihen olisi ollut oiva mahdollisuus, kun Venäjällä oli huikeat vientitulot kaasun ja öljyn ulkomaankaupasta. Venäjä ei kuitenkaan käyttänyt tilaisuutta hyväkseen ja täten maa on edelleen taloudeltaan hyvin yksipuolinen energiantuottaja. Tästä syystä esimerkiksi öljyn maailmanmarkkinahinta on vaikuttanut suoraan Venäjän talouteen. (Rautio 2016.)

4.4.2 Ukrainan kriisi

Venäjän talouteen vaikutti negatiivisesti myös Ukrainan kriisi. Kaikki sai alkunsa, kun Ukrainan hallitus päätti olla solmimatta yhteistyö- ja vapaa-kauppasopimusta Euroopan unionin kanssa vuoden 2013 lopussa. (Helsingin Sanomat 2014a.) Ukrainassa alkoi maan sisäiset protestit, joihin osallistui nopeasti jopa 800 000 ihmistä. Protestit alkoivat, koska monet ukrainalaiset olisivat halunneet päästä lähemmäs EU:ta ja länsimaalaisuutta, joten he eivät olleet tyytyväisiä maan hallitukseen ja tehtyyn päätökseen. (BBC News 2014.) Lopulta tilanne ajautui niin pahaksi, että Ukrainan sen aikainen hallitus vetäytyi ja tilalle perustettiin länsimielinen uusi hallitus (Helsingin Sanomat 2014a).

Venäjä ei hyväksynyt Ukrainan länsimielistä hallitusta eikä ajatusta siitä, että Ukrainan ja EU:n suhteet lähenisivät. Venäjä halusi pitää Ukrainan vaikutuspiirissään ja vastusti myös Ukrainan ja Naton lähenemistä. Venäjä päättikin hyökätä Ukrainaan ja vallata Krimin niemimaan itselleen. Krim on ollut hyvin venäläismielinen alue Ukrainassa ja suurin osa sen asukkaista puhuu venäjää. Lopulta Venäjä sai Krimin itselleen lähettämällä alueelle sotilaita, jotka onnistuivat luomaan venäläismielisen hallituksen takaisin. (Helsingin Sanomat 2014a.) Sen jälkeen Krim liitettiin Venäjään maaliskuussa 2014. Heti liittämisen jälkeen EU ja Yhdysvallat määräsivät pakotteita Venäjää vastaan. (BBC News 2014.) Heinäkuussa 2014 Itä-Ukrainassa ammuttiin Malesian Airlinesin matkustajakone alas venäläisten ilmatorjuntaohjuksella, joka lisäsi paineita Venäjää kohtaan. Tapahtuman jälkeen EU ja Yhdysvallat päättivät uusista pakotteista. (Helsingin Sanomat 2014a; BBC News 2014.)

4.4.3 Pakotteet ja vastasanktiot

Suuri taloudellinen romahdus kävi vuonna 2014, jolloin Venäjän toimet Ukrainassa aiheuttivat suurta sekasortoa. Ulkomaat reagoivat asettamalla Venäjälle rahoitus- ja kauppapakotteita. (Korhonen ym. 2015, 4.) EU ja Yhdysvallat määräsivät ensimmäiset pakotteet voimaan heti maaliskuussa

2014, kun Venäjä valtasi Krimin. EU ja Yhdysvallat ovat tukeneet toisiaan ja pitäneet yhtä linjaa pakotteista alusta alkaen. (Hartikainen 2015.)

Venäjään suuntautuneet pakotteet ovat rajoittaneet tiettyjen venäläisten henkilöiden matkustamista, kuin maan taloutta ja ulkomaankauppaa (Hartikainen 2015). Ulkomaankauppaa koskevien pakotteiden vuoksi muun muassa energian tuottamiseen tarvittua ulkomaista teknologiaa ei viety Venäjälle, joka vaikeutti heidän tuotantoa etenkin öljyn osalta. Myös energiayhtiöiden pääseminen Euroopan ja Yhdysvaltojen pääomamarkkinoille estettiin. (Hartikainen 2015; Ulkoasiainministeriö 2015b.) Lisäksi ulkomaan lainojen saantia vaikeutettiin (Korhonen ym. 2015, 8).

4.5 Pääsyyt talouden hyviin ja huonoihin aikoihin

Seuraavassa taulukossa 2 on esitetty päätekijät Venäjän talouden eri vaiheille. Tulokset on tiivistetty tästä pääluvusta ja ne on jaettu neljään ajankaksoon.

Taulukko 2. Pääsyyt Venäjän talouden muutoksiin

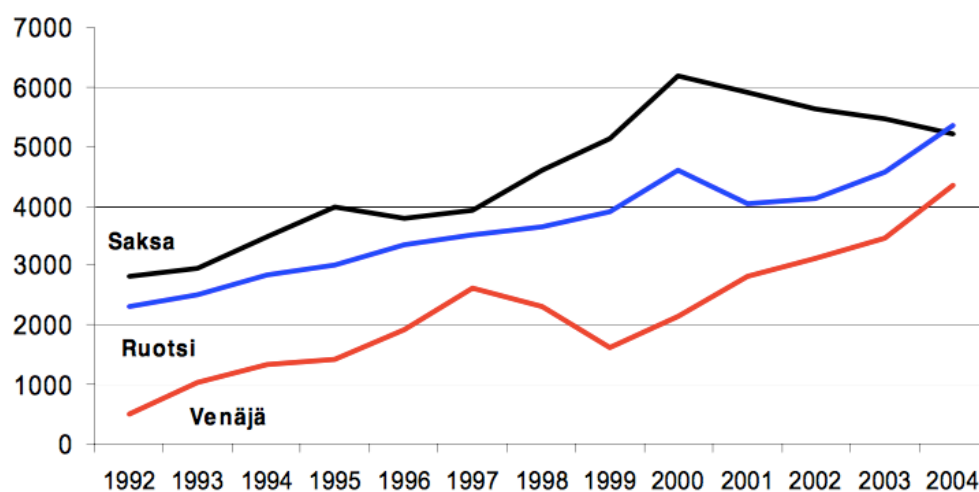
<p>1998 vuoden talouskriisi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öljyn hinnan romahdus ja talouden ylivelkaantuminen. • Velkaantuminen syntyi, kun valtion budjetin alijäämää yritettiin paikata ottamalla lisää velkaa velan päälle. • Velkaantumiseen vaikutti myös verotuksen kiertäminen vaihtokaupalla. • Luotto Venäjään loppui ja sijoittajat vetäytyivät. • Öljyn hinnan romahdus johtui Aasian valuuttakriisistä, jonka takia kysyntä väheni ja vientitulot romahtivat. 	<p>2000-luvun kulta-aika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valtion järjestyksen palauttaminen, ruplan devalvoituminen, kasvanut kulutus, investoinnit ja öljyn hinnan nousu. • Öljyn hinta kasvoi kasvaneen kysynnän vuoksi. • Uusi järjestys ja säännöt vakauttivat maan talouden. • Ruplan devalvoituminen supisti tuonnin ja kotimainen tuotanto sekä kysyntä kasvoivat. • Venäjä säästi rahaa, luotto palasi ja investoinnit virtasivat takaisin.
<p>2008 vuoden taantuma</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öljyn hinnan romahdus, joka sai alkunsa Yhdysvaltojen subprime-kriisistä. • Subprime-kriisin seurauksena sijoitukset vedettiin pois kasvavilta markkinoilta, kuten Venäjältä, koska pelkona oli ruplan devalvoituminen. • Öljyn laskeneen hinnan vuoksi vientitulot laskivat jälleen. 	<p>2014 vuoden talouden romahdus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öljyn hinnan kova lasku ja Ukrainan kriisi. • Ukrainan kriisi toi epävarmuutta ja investoinnit sekä rahavirrat virtasivat pois. • EU ja Yhdysvallat asettivat talouspakotteita, jotka rajoittivat Venäjän ulkomaankauppaa. • Öljyn hinta laski, koska Saudi-Arabia aloitti hintasodan Yhdysvaltoja vastaan.

5 VENÄJÄN VAIKUTUKSET SUOMEEN

Tässä pääluvussa käsitellään Venäjän talouden eri vaiheiden vaikutuksia Suomen talouteen sekä vientiin Venäjälle vuosina 1998–2015. Vaikutuksia tutkitaan yleisesti, mutta myös tarkemmin matkailun, transitoliikenteen ja jälleenviennin kautta. Loppuun on koottu taulukko Venäjän talouden vaikutuksista sekä tutkimuksen johtopäätökset ja luotettavuuden arviointi.

5.1 Viennin väheneminen vuonna 1998

Vuoden 1998 talouskriisin seurauksena Suomen vienti Venäjälle laski jopa enemmän kuin 50 prosenttia. Vaikka pudotus oli suuri, niin sillä ei ollut kuitenkaan huomattavia negatiivisia vaikutuksia Suomen taloudelle. (Komulainen 2002.) Kun tarkkaillaan kuviota 14, niin voidaan nähdä, että vienti Venäjälle on ollut nousussa vuodesta 1992 lähtien ja vuoden 1998 kohdalla vienti on laskenut merkittävästi. Vienti lähti kuitenkin uuteen nousuun jo vuodesta 1999 lähtien. (Ollus & Pyykkö 2005.) Suomen entinen kauppaja- ja teollisuusministeri Mauri Pekkarinen totesikin, ”Investoinnit Venäjälle - haasteet ja mahdollisuudet – seminaarissa” vuonna 2004, että vaikka vienti Venäjälle koki suuren romahduksen vuonna 1998, niin sen vaikutukset olivat vähäiset, koska kriisistä elvyttiin suhteellisen lyhyessä ajassa. (Kauppaja- ja teollisuusministeriö 2004.)

Kuvio 14. Suomen vienti Saksaan, Ruotsiin ja Venäjälle vuosina 1992–2004, miljoonaa euroa (Ollus & Pyykkö 2005)

Tämä johtui pitkälti maakaasun ja öljyn hintojen kallistumisesta, joka johti Venäjän talouden piristymiseen. Talouden parantuminen paransi markkinoiden ostovoimaa ja avasi uusia ovia Venäjän kaupassa. (Kauppa- ja teollisuusministeriö 2004.) Kriisin jälkeen Venäjän talous lähti kasvamaan jo vuodesta 1999 alkaen ja sen vuoksi myös Suomen vienti lähti nousuun. Aikaa meni noin kolme vuotta, kunnes kriisiä aikaisempi vientitaso saavutettiin. (Komulainen 2002.)

Vaikka talouskriisin seuraukset olivat suhteellisen pienet Suomen kansantaloudelle, niin joillakin tietyillä vientialoilla tilanne oli pahempi ainakin hetkellisesti. Esimerkiksi Suomen metsäsektori kärsi voimakkaasti, koska vienti laski merkittävästi parin vuoden aikana. Vuonna 1999 vienti laski 4,8 prosenttia edellisvuodesta. Metsäsektorin vienti käynnistyi hitaasti uudelleen, sen ollessa kuitenkin alijäämäistä. Romahdusta edeltänyt taso saavutettiin vasta vuonna 2004. (Jutila 2009.)

Taluskriisi aiheutti rakennemuutoksen Suomen vientiin

Kriisin aikaan venäläiset suosivat kotimaisia tuotteita ja ulkomaiset tuotteet eivät menneet kaupaksi, koska ruplan arvon laskettua tuontihyödykkeet olivat liian kalliita (Sutela 2010, 167). Seurauksena Venäjän oma tuotanto alkoi kehittyä, joka vei markkinaosuutta joiltakin Suomen vientialoilta. Näin kävi esimerkiksi elintarviketeollisuudelle.

Kriisin jälkeen Venäjältä tuli myös avoimempi kansainväliseen kauppaan liittyen, joka lisäsi kilpailua muiden maiden kanssa. (Ollus 2006.) Kysyntä lisääntyi merkittävästi ja venäläisten vaurastuessa kysyntää oli erilaisille hyödykkeille kuin ennen (Sutela 2010, 167). Suomesta Venäjälle alettiin viedä huomattavasti enemmän koneita, laitteita, kuljetusvälineitä, elektroniikkaa, viestintälaitteita sekä kemikaaleista erityisesti lääkkeitä. Erityisesti suomalaiset teknologia- ja kulutustuotteet myivät hyvin. (Kaitila & Kotilainen 2015, 49-51.) Myös jälleenvienti lähti kasvuun kriisin jälkeen. Tämä näkyi erityisesti henkilöautojen ja matkapuhelimien viennissä. Tekstiili- ja elintarviketeollisuuden vienti puolestaan laski merkittävästi. (Ollus 2006; Sutela 2010, 167.)

5.2 Vienti kasvaa

Suomen vienti Venäjälle on kehittynyt samaa vauhtia Venäjän BKT:n kanssa. Venäjän talous oli kasvussa vuosien 1999–2008 aikana ja niin oli kasvussa myös Suomen vienti Venäjälle. Tuona aikana viennin määrä kasvoi 1,6 miljardista 7,6 miljardiin euroon. Suomen koko tavaraviennin määrästä Venäjä kattoi parhaimmillaan 11,6 prosenttia vuonna 2008. (Kaitila & Kotilainen 2015, 44.) Samana ajanjaksona Venäjän asema tärkeänä kauppakumppanina korostui ja se oli jopa tärkein vientimaa vuonna 2008 (Ollus & Pyykkö 2005; Tulli 2016b).

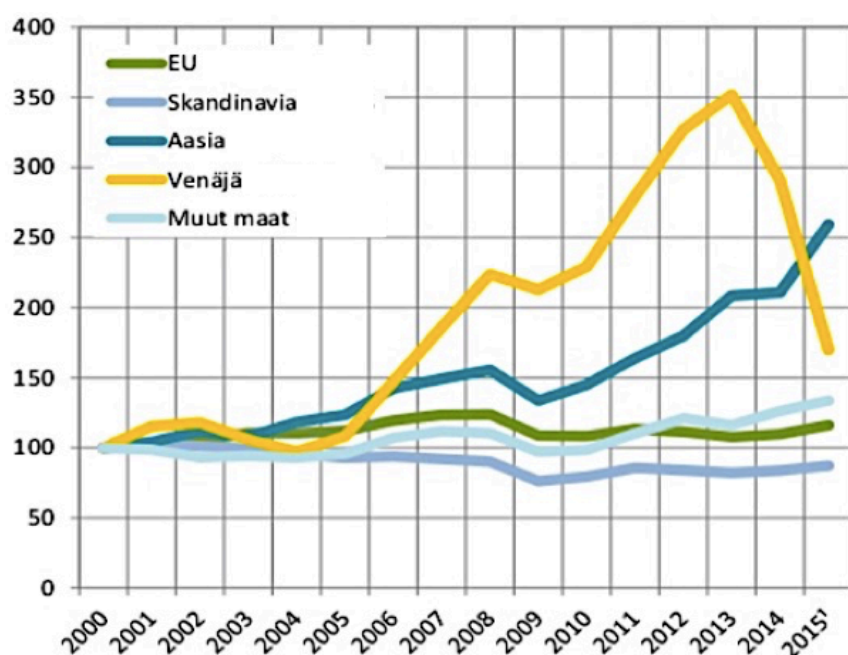
Pekka Sutela kuitenkin mainitsi kirjassaan, että ”Suomi ei ole hyötynyt täysmittaisesti Venäjän kriisiä edeltäneestä nopeasta taloudellisesta kasvusta.” (Sutela 2010, 167). Hänen viittasi, että Suomi olisi voinut vastata vieläkin paremmin venäläisten kysyntään ennen 2008 vuoden taantumaa. Lisäksi Venäjän talouden kasvuun nähden, sinne olisi voinut suuntautua enemmän investointeja. (Sutela 2010, 167.) Joka tapauksessa viennin elpyminen näkyi erityisesti lähi- ja rajakaupassa kuten myös matkailun suurena suosiona (Kuisma 2015, 331-334). Tästä asiasta Sutela olikin täysin samaa mieltä kirjoittaessaan, että ”Kaupankäynnissä suurimmat menestystarinat olivat venäläinen turismi Suomeen ja kauttakulkiin.” (Sutela 2010, 167).

5.2.1 Matkailu

1800-luvulla venäläiset olivat innostuneet Suomesta matkakohteena ja sama ilmiö tuli voimakkaammin esiin 2000-luvulla. Tuolloin runsas venäläisten matkailu toi rahaa varsinkin Itä-Suomeen. (Kuisma 2015, 331-334.) Venäläiset kasvoivatkin nopeasti Suomen merkittävimäksi matkustajaryhmäksi (Sutela 2010, 168). Tämä johtui juuri Venäjän talouden kasvusta, joka lisäsi heidän ostovoimaa ja kulutushalua (Kuisma 2015, 331-334).

Suomen matkailupalvelujen vienti kohosi 1,2 miljardista 2,1 miljardiin euroon vuosina 2005–2012. Kun katsotaan kuviota 15, niin voidaan huomata, kuinka venäläisten majoitusvuorokaudet ovat kasvaneet merkittävästi

Suomen majoitusliikkeissä vuosina 2005–2012. Viennin kasvu oli keskiarvoltaan 18 prosenttia vuotta kohden. (Kaitila & Komulainen 2015, 56-57.)

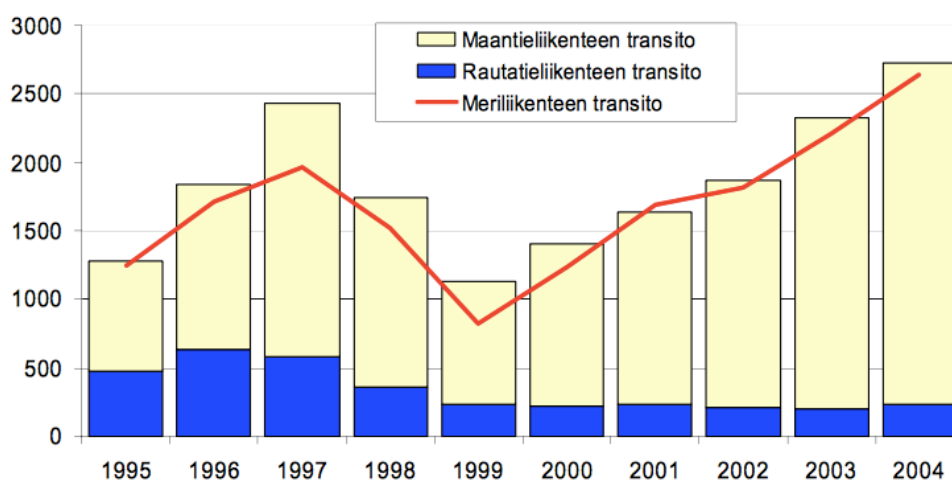
Kuvio 15. Indeksi 2000 = 100 ulkomaalaisten majoitusvuorokaudet kaikissa Suomen majoitusliikkeissä (Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRa ry 2016)

Matkailun vienti kattoi koko Venäjän palvelujen viennistä 34 prosenttia vuonna 2005. Vuonna 2012 sen osuus oli kohonnut jo 65 prosenttiin. (Kaitila & Komulainen 2015, 56-57.) Lisäksi matkailuala työllisti suorasti noin 130 500 henkilöä vuonna 2007. Venäläiset olivat tuolloin suurin matkustajaryhmä, joten he työllistivät suuren joukon Suomessa asuvia. (Visit Finland 2016c.)

5.2.2 Transitoliikenne

Suomen merkitys korostui tärkeänä kauttakulkumaana, kun tavaraa viettiin Venäjältä länteen ja toisin päin (Kauppa- ja teollisuusministeriö 2004). Transitoliikenne tarkoittaa kauppatarvikkeiden kuljettamista maasta toiseen niin, että tavarat etenevät määränpäähän transitomaan kautta. Esimerkiksi, jos tavarat eivät kulje suoraan Ruotsista Venäjälle, vaan ne kulkevat Suomen kautta, niin tällöin Suomi on transitomaa. Transitomaata voidaan

kutsua myös nimellä kauttakulkumaa. (Tilastokeskus 2016b.) Transitokuljetuksia ei kirjata Suomen vientituloihin, toisin kuin tehdään jälleenviennissä (Sirkjärvi 2011). Suomi kuitenkin perii kauttakulusta esimerkiksi väylä-, kuljetus- ja logistiikkamaksuja, jotka ovat Suomelle tuloa (Posti, Ruutikainen, Haapakangas & Tapaninen 2009). Kuvio 16 voidaan todeta, että Suomesta Venäjälle kulkenut transitoliikenne oli hyvin suurta ja nousujohteista vuosina 1995–1998.

Kuvio 16. Transitoliikenne Suomesta Venäjälle vuosina 1995–2004, 1000 tonnia (Tilastokeskus 2005a)

Vuoden 1998 talouskriisin jälkeen transitoliikenne laski merkittävästi, mutta 2000-luvun puolella alkoi uusi nousukausi. Vuosina 2000–2004 kasvuvauhti Venäjälle oli noin 10 prosenttia vuotta kohden. Maantie- ja meriliikennekuljetukset olivat tuolloin hyvin kasvussa vuosi vuodelta, kun taas rautatiekuljetuksissa ei näkynyt suuria muutoksia. (Ollus & Pyykkö 2005.)

Venäjän koko tuotannon määrästä vientiin parhaimmillaan noin 30 prosenttia Suomen satamien kautta vuosien 2003 ja 2004 aikana (Sutela 2010, 168). Kauttakululiikenne oli huipussaan vuonna 2007. Kuljetukset olivat tuolloin yhteensä noin seitsemän miljoonaa tonnia. (Liikenne- ja viestintäministeriö 2008.) Samaisena vuonna tuottoa kertyi Suomelle noin 380 miljoonaa euroa ja kustannuksia noin 30 miljoonan euron verran (Posti, Ruutikainen, Haapakangas & Tapaninen 2009).

Tulojen lisäksi kauttakululiikenne on työllistänyt tuhansia suomalaisia (Sutela 2010, 167–169). Työllistyminen on näkynyt eniten varastointi- ja kuljetusaloilla ja erityisesti satamien alueilla (Ollus & Pyykkö 2006; Pyykkö & Bunders 2005). Huippuvuonna 2008 transitoliikenteen suoran työllisyyden laskettiin olevan noin 3 000 henkilöä. Lisäksi kauttakulku on työllistänyt monia suomalaisia epäsuorasti, mutta niistä on vaikea pitää kirjaa, joten virallisia tilastotietoja ei ole saatavilla. (Liikenne- ja viestintäministeriö 2008; Posti, Ruutikainen, Haapakangas & Tapaninen 2009.) On kuitenkin arvioitu, että tulevaisuudessa transitoliikenne tulisi vähenemään Suomen kautta ja näin onkin jo käynyt (Sutela 2010, 167–169). Tämä johtuu suurelta osin siitä, että Venäjä on alkanut panostaa maansa omiin kuljetusreitteihin sekä logistiikkaan. Venäjä on muun muassa lisännyt ja kehittänyt maan satamakapasiteettiä. (Posti, Ruutikainen, Haapakangas & Tapaninen 2009.)

Syitä Suomen kauttakululiikenteelle ovat:

- luotettava ja turvallinen logistiikka
- kustannustehokkuus
- sijainti ja hyvät yhteydet Venäjälle
- kilpailukykyinen tieverkosto

(Ollus 2006; Sirkjärvi 2011; Posti, Ruutikainen, Haapakangas & Tapaninen 2009).

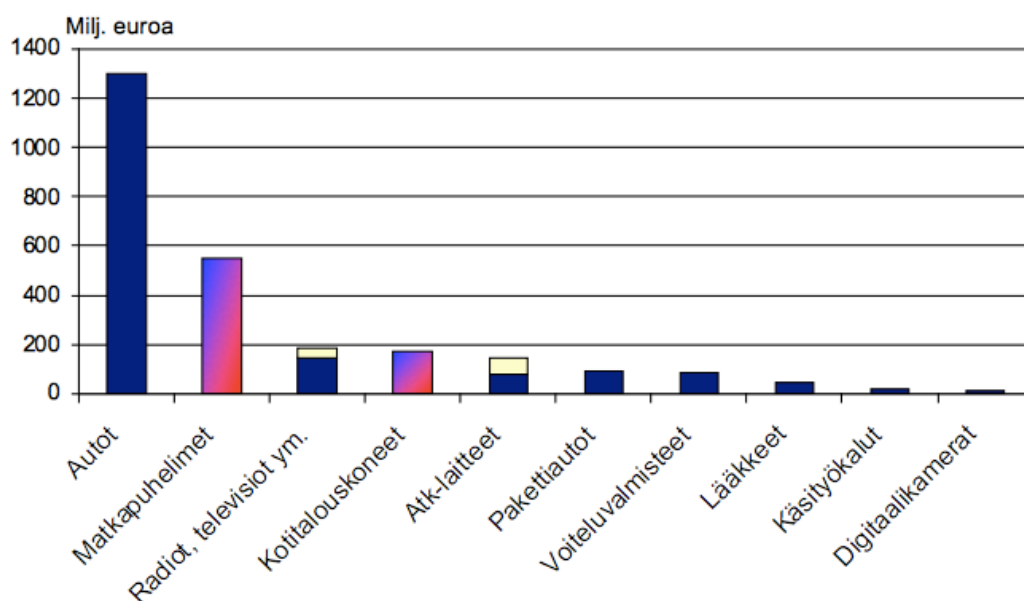
5.2.3 Jälleenvienti

Sanotaan, että Suomen viennin määriä Venäjälle on kasvattanut myös jonkin verran jälleenvienti. Jälleenvienti Suomen ja Venäjän välillä alkoi vasta vuoden 1991 jälkeen, kun Neuvostoliitto hajosi. (Sirkjärvi 2011.)

Erona transitokuljetuksiin jälleenviennissä on, että osa muissa maissa valmistetuista tuotteista on erinäisistä syistä johtuen tullattu ensin Suomeen tuontina ja sen jälkeen vientinä Venäjälle. Jälleenvienti siis kirjataan Suomen vientituloihin, vaikkakin lähes kaikki tuotteet on valmistettu koko-

naan Suomen ulkopuolella. (Sutela 2010, 167–168.) Jälleenvientiä harjotetaan samoista syistä, mitä mainittiin aiemmin transitoliikenne-osiossa.

Tämä ilmiö näkyi eteenkin kulutustavaroiden, kuten matkapuhelimien sekä henkilöautojen viennissä Venäjän 2000-luvun kulta-aikana (Ollus 2006). Esimerkiksi vuonna 2008 henkilöautojen sekä matkapuhelimien osuus jälleenviennistä oli reilut 70 prosenttia, kuten voidaan huomata alla olevasta kuviosta 17 (Sirkjärvi 2011).

Kuvio 17. Jälleenvienti tavararyhmittäin Venäjälle vuonna 2008 (Tulli 2010)

Jälleenvientiä oli eniten vuosien 2006–2008 aikana (Sirkjärvi 2011). Vuonna 2005 jälleenvienti kattoi jo 22 prosenttia koko tavaraviennin määrästä Venäjälle. Viennin huippuvuonna 2008 jälleenviennin osuus oli jopa 39 prosenttia. (Kaitila & Kotilainen 2015, 52.) Vaikka jälleenviennin on kerrottu kasvattaneen Suomen vientilukuja Venäjälle, niin perinteinen vienti on kuitenkin suhteessa tuottavampaa ja arvokkaampaa (Ollus 2006; Kaitila & Kotilainen 2015, 44–46). Jälleenviennistä ovat hyötäneet eniten logistiset yritykset (Sirkjärvi 2011).

5.2.4 Investoinnit Venäjälle

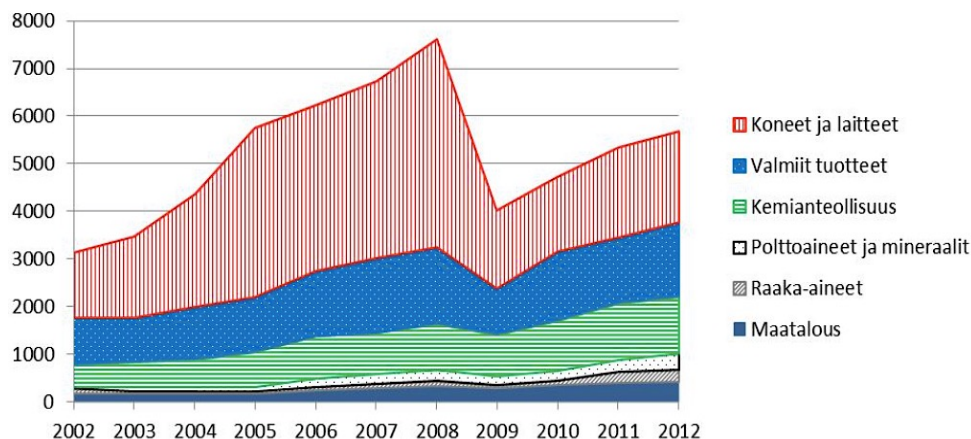
Suomalaiset innostuivat myös sijoittamaan ja perustamaan yrityksiä Venäjälle ennätysmääräisesti 2000-luvulla, koska luottamus Venäjän talouteen oli palannut. Esimerkiksi suomalainen tavaratalo Stockmann levisi Venäjälle ja energiayhtiö Fortum teki miljardikaupat Siperiassa vuonna 2008. Aikaisemmin sama tilanne oli näkynyt 1800-luvulla, mutta silloin investointeja ei tehty ihan näin suuria määriä. (Kuisma 2015, 332.)

Monet suomalaiset yritykset kasvattivat toimintaansa menestyksekkäästi investoimalla Venäjälle (Sutela 2010, 168). 2000-luvun sijoitukset ovat tuonneet suomalaisille yrityksille hyviä tuottoja, mutta myös lisänneet niiden kilpailukykyä markkinoilla. Venäjän kulta-aikana tehdyistä investoinneista suurin osa on palannut Suomeen takaisin tuottoina. (Sitra 2006.) Erityisesti ne yritykset ovat pärjänneet hyvin, jotka ovat tuottaneet sellaisia hyödykkeitä, mitä Venäjällä ei ole tuotettu tai osattu tuottaa. Tällaisia hyödykkeitä ovat esimerkiksi tavaratalot ja olut. (Sutela 2010, 168.)

5.3 Vuoden 2008 kriisin seuraukset

Kasvukauden jälkeen vuonna 2009 Suomen vienti Venäjälle laski nopeasti jopa 47 prosenttia (Sutela 2010, 175). Venäjän talouden vuoksi myös Suomen vienti puolittui (Kaitila & Komulainen 2015, 44). Eniten viennin romahtaminen vähensi koneiden ja laitteiden vientiä (kuvio 18).

Vienti lähti uudelleen kasvamaan vuonna 2010 ja vuonna 2012 melkein puolet vientiarvon menetyksestä oli saatu takaisin (Sirkjärvi 2011; Kaitila & Komulainen 2015, 44). Vaikka Venäjä toipui kriisistä nopeasti, niin Suomen vienti elpyi kuitenkin hitaasti vuoden 2009 jälkeen. Esimerkiksi koneiden ja laitteiden viennin määrä oli vielä vuonna 2012 puolet vähemmän verraten huippuvuoden 2008 lukemiin ennen kriisiä (kuvio 18).

Kuvio 18. Suomen vienti Venäjälle tuoteryhmittäin vuosina 2002–2012, miljoonaa euroa (Cemat 2013)

Suomen viennin kehitys on ollut hidasta ja se ei ole pysynyt enää niin hyvin Venäjän talouden mukana, kuin ennen kriisiä. Tästä kertoo se, että Venäjän BKT kipusi 71 prosenttiin, mutta vientiarvo jäi vain 25 prosenttiin vuosien 2009–2013 aikana. (Kaitila & Komulainen 2015, 47.)

Kriisin seurauksia

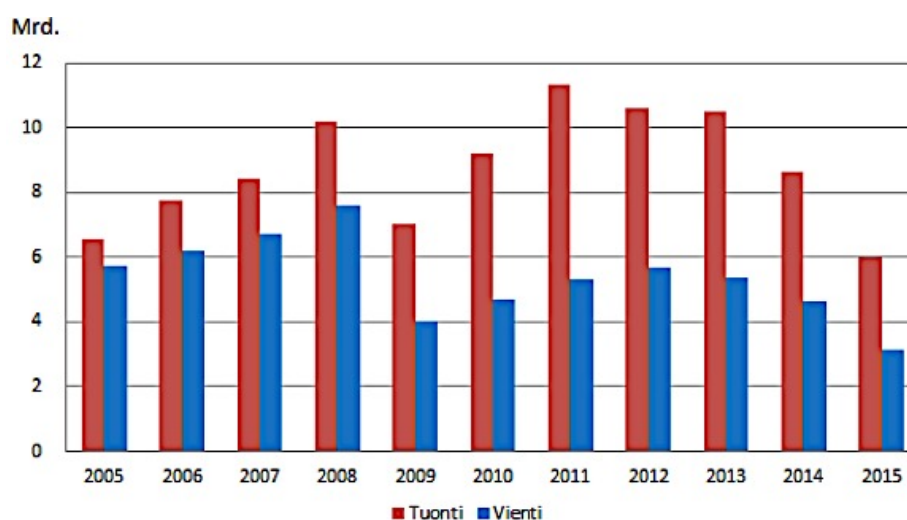
- Kauttakulkuliikenteen määrä putosi puoleen eli noin 15 prosenttiin (Sutela 2010, 168).
- Jälleenvienti Suomesta Venäjälle oli vuonna 2009 arvoltaan enää vajaan miljardi euroa, kun vielä edellisenä vuonna sen arvo oli reilut kaksi miljardia euroa (Tulli 2011).
- Vuonna 2009 jälleenvienti laski yli 60 prosenttia (Kaitila & Komulainen 2015, 55).
- Henkilöautoja vietiin 81 prosenttia ja matkapuhelimia 70 prosenttia vähemmän vuonna 2009 (Sirkjärvi 2011).
- Kriisin jälkeen jälleenvienti ja transitoliikenne eivät palautuneet aikaisemmalle tasolle.
- Tämä johtui muun muassa huonosta taloustilanteesta, heikentyneestä ostovoimasta, Venäjän kotimaisen autotuotannon lisääntymisestä ja kehityksestä sekä Venäjän parantuneista satamayhteyk-

sistä. (Sutela 2010, 175; Sirkjärvi 2011; Kaitila & Komulainen 2015, 46; Cemat 2013.)

- Jälleenviennin vähenemiseen on vaikuttanut myös Venäjän asettamat korkeammat tuontitullit heti kriisin jälkeen, joilla se yritti suojata kotimaista tuotantoaan. (Sirkjärvi 2011).
- Vuonna 2009 venäläisten majoitusvuorokaudet Suomessa supistui-
vat 4,9 prosenttia ja matkailusta saadut tuotot vähenivät 13,3 prosenttia edellisvuoteen verrattuna (Visit Finland 2014).
- Tästä taantumasta johtunut venäläisten matkailijoiden lyhytaikainen väheneminen voidaan nähdä myös aikaisemmin esitetystä kuviosta 15, jonka jälkeen venäläisten matkailu Suomeen jatkoi nousuaan.

5.4 Vienti romahtaa vuonna 2014

Suomen vienti Venäjälle oli kasvussa kolmen vuoden ajan, kunnes se alkoi yllättäen laskea jo vuoden 2013 puolella (Valtiovarainministeriö 2015). Laskua oli yhteensä kuusi prosenttia (Tulli 2016b). Vienti lähti kuitenkin vielä jyrkempään laskuun vuonna 2014 ja laski kaiken kaikkiaan 14 prosenttia (Valtiovarainministeriö 2015). Kuten kuviosta 19 nähdään, niin vuonna 2015 vienti laski entisestään ja sen arvo oli enää noin 3,2 miljardia euroa. Viennin pudotus oli prosentuaalisesti 32 %. (Tulli 2016b.)

Kuvio 19. Suomen ja Venäjän välinen kauppa vuosina 2005–2015 (Tulli 2016b)

Vienti on ollut arvoltaan alle neljän miljardin viimeksi vuonna 2003. Myös Venäjän tuonti on ollut kovassa laskussa viime vuosien aikana. Se on laskenut kaupan alijäämää, joka pieneni 2,8 miljardiin euroon vuonna 2015. Vuonna 2013 alijäämän määrä oli vielä noin 5,2 miljardin euron verran. (Tulli 2016b.)

Näiden vientituotteiden vienti laski vuonna 2015 verraten edellisvuoteen seuraavasti:

- elintarvikkeet -66 %
- koneet, laitteet ja kulkuneuvot -35 %
- öljytuotteet -34 %
- metalliteollisuus -31 %
- metsäteollisuus -22 %
- kemianteollisuus -19 %

(Tulli 2016b; Valtiovarainministeriö 2015).

Tavaraviennin määrä Suomesta Venäjälle väheni noin 727 miljoonaa euroa vuoden 2014 talouskriisin seurauksena. Tuosta summasta arviolta noin 100 miljoonan euron osuus muodostui Venäjän vastapakotteiden alaisista tuotteista, joita Suomi ei saanut viedä Venäjälle. (Valtiovarainministeriö 2015.)

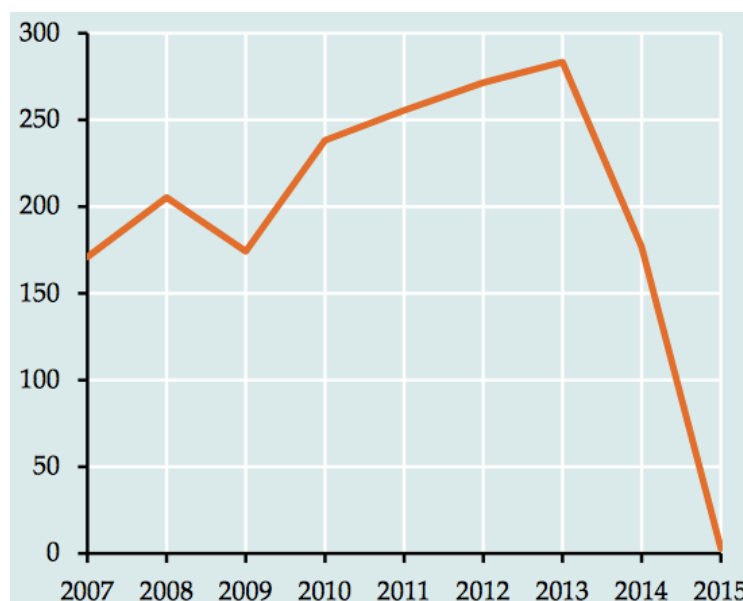
Lisäksi ruplan arvon nopea heikkeneminen vuoden 2014 lopulla vähensi maan ulkomaista ostovoimaa, koska ulkomaiset tuotteet olivat kalliita venäläisille. Tämä siis vähensi Suomen vientiä Venäjälle, koska suomalaiset tuotteet eivät menneet enää niin hyvin kaupaksi. (Valtiovarainministeriö 2015.)

Taluspakotteet

Ukrainan kriisistä aiheutuneiden Euroopan unionin Venäjälle määrämien taluspakotteiden vaikutukset Suomessa ovat olleet melko vähäiset, koska pakotteet eivät ole koskeneet Suomen viennin keskeisiä tuotteita tai palveluita. EU:n asettamien pakotteiden listalle kuuluu sellaisia suomalaisia

vientituotteita, joiden osuus on ollut vain noin 0,5 prosenttia Venäjänviennistä. (Etila 2016.) Esimerkiksi Suomen aseiden ja sotilaskäyttöön tarkoitettujen tavaroiden vienti on ollut hyvin pientä Venäjälle. Myöskään energian tuottamiseen tarvittavan teknologian vienti Venäjälle ei ole ollut merkittävässä asemassa. Pakotteet ovat kuitenkin voineet vaikuttaa tiettyjen alojen yksittäisiin yrityksiin, vaikka kokonaistaloudellinen haitta Suomelle on jäänyt vähäiseksi. Sen sijaan epäsuorat vaikutukset ovat näkyneet rahoitusallalla, esimerkiksi maksuvaikeuksina, investointien puutteena ja rahoituksen vaikeana saantina. (Valtiovarainministeriö 2015.)

EU:n laatimien pakotteiden vuoksi Venäjä päätti asettaa vastapakotteita. Venäjän asettamat vastapakoitteet ovat puolestaan suoraan vaikuttaneet negatiivisesti ja merkittävästi Suomen vientiin niillä aloilla, jotka kuuluvat heidän laatimalleen pakotelistalle, kuten kuvio 20 voidaan nähdä. (Etila 2016; Valtiovarainministeriö 2015.)

Kuvio 20. Venäjän asettamien pakotteiden alaisten tuotteiden vienti Suomesta Venäjälle, miljoonaa euroa (Etila 2016)

Eniten Venäjän vastapakotteet laskivat elintarvikealan vientiä (Etila 2016). Venäjä on jo pitkään ollut Suomen yksi tärkeimmistä elintarvikkeiden vientikohteista (Valtiovarainministeriö 2015). Venäjän asettamien pakotteiden listalla olevien tuotteiden viennin osuus oli noin viisi prosenttia ennen

talouden romahtamista (Etna 2016). Elintarvikkeiden viennin arvo oli vuoden 2013 lopulla vielä noin 103 miljoonaa euroa, kun samaan aikaan vuonna 2014 viennin arvo oli enää 28,5 miljoonaa euroa. Elintarvikkeiden kokonaisvientä putosi 25 prosenttia ja esimerkiksi kovia kokenut meijerituotteiden vienti putosi jopa 35 prosenttia. (Valtiovarainministeriö 2015.) Maitotuotteiden viennin lisäksi merkittävästi laskivat myös lihatuotteiden vienti (Etna 2016). Lopulta esimerkiksi suomalaisen maidonjalostajan Valion vienti Venäjälle loppui täysin. Ennen vastapakotteita heidän tuloista viidesosa tuli Venäjältä. (Helsingin Sanomat 2014.)

Matkailu

Venäjän talouskriisin seurauksena venäläisten matkailijoiden määrä Suomeen väheni vuonna 2015, vaikka Venäjältä tuli edelleen eniten matkailijoita Suomeen verrattuna muihin ulkomaalaisiin (Visit Finland 2016b). Venäläisten matkailijoiden määrä laski jo vuonna 2014 ja vuonna 2015 venäläisiä majoittui vielä noin 560 000 vähemmän. Siitä huolimatta venäläiset matkailijat ovat pysyneet merkittävimpana matkustajaryhmänä Suomelle (taulukko 3). (Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry 2015.)

Taulukko 3. Matkustustaseen tulot maittain, milj. EUR (Visit Finland 2016b)

		2015 (MEUR)	Muutos 2014- 2015(MEUR)	Muutos%
1.	Venäjä	589	-367	-38,4
2.	Ruotsi	318	0,6	0,2
3.	Saksa	155	-5,2	-3,3
4.	Viro	154	-24	-13,7
5.	Kiina	132	48	56,3
6.	Iso-Britannia	125	8,3	7,1
7.	Yhdysvallat	108	-0,9	-0,8
8.	Japani	83	8,8	11,8
9.	Norja	60	-6,2	-9,4
10.	Ranska	58	-4,8	-7,6

Kaikista Suomessa majoittuneista turisteista venäläisten määrä oli enää 14 prosenttia vuonna 2015, kun vuonna 2014 heidän osuutensa oli ollut

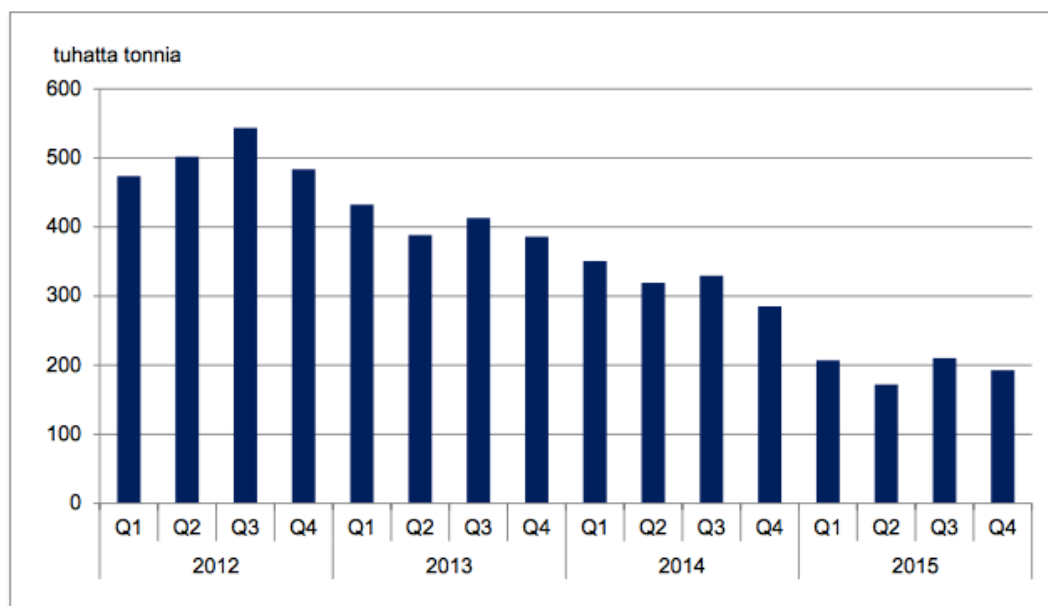
vielä 23 prosenttia (Valtiovarainministeriö 2015). Kuten taulukosta 3 voidaan nähdä, niin vuonna 2015 venäläisten matkustustase oli 589 miljoonaa euroa, joka oli vähentynyt 367 miljoonaa euroa vuodesta 2014. Muutos oli supistunut 38,4 prosenttia. (Visit Finland 2016b.) Matkustustase kertoo, paljon ulkomaalaiset matkailijat ovat tuoneet tuloja matkustusmaahan menojen jälkeen (Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry 2015).

Vuonna 2015 turismi toi Suomelle 2,4 miljardia euroa. Laskua edellisvuoden tuottoon oli 9,6 prosenttia. Tähän oli suurimpana syynä se, että venäläiset turistit eivät tuoneet Suomelle enää niin paljon rahaa. Taloudellisen kriisin myötä ruplan arvo oli laskenut ja matkustaminen tuli heille kalliimmaksi. Myös heidän rahan käyttönsä Suomessa supistui 366 miljoonaa euroa. Esimerkiksi vuonna 2012 venäläiset käyttivät rahaa Suomessa lomaillessaan noin 250 euroa päivää kohden ja vuonna 2014 enää noin 150 euroa keskiarvolta. (Visit Finland 2016b.) Sen lisäksi, että heidän matkustaminen Suomeen on vähentynyt Venäjän viimeisimmän talousromahduksen myötä, niin myös heidän rahan käyttönsä on supistunut. (Valtiovarainministeriö 2015).

Tämä venäläisten matkailijoiden väheneminen näkyy myös aiemmin esitetyssä kuviossa 15, sivulla 41. Siinä voidaan nähdä venäläisten majoitusvuorokausien jyrkkä lasku Suomen kaikissa majoitusliikkeissä vuodesta 2014 lähtien. (Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRa ry 2016.)

Transitoliikenne ja jälleenvienti

Tullin tilastojen perusteella transitokuljetukset Suomen kautta Venäjälle vähenivät 21 prosenttia vuoden 2014 aikana, jos verrataan tilannetta aikaisempaan vuoteen. Niiden määrä oli noin 1,3 miljoonaa tonnia. (Tulli 2015a.) Euromääräinen arvo oli enää vain 14 miljardia, joka oli alhaisempi määrä kuin vuoden 2009 kriisin aikana (Suomen Pankki 2015). Vuonna 2015 kauttakululiikenne väheni vielä 39 prosenttia vuodesta 2014. Kuviossa 21 kauttakuljetukset on esitetty vuosineljänneksittäin ja kun ne laskeetaan yhteensä vuoden 2015 osalta, niin kuljetusten määräksi saadaan enää 782 tuhatta tonnia. (Tulli 2016a.)

Kuvio 21. Kauttakuljetukset 2012–2015 (1000 tonnia), vuosineljänneksittäin (Tulli 2016a)

Kuten kuviosta 21 voidaan nähdä, niin taluskriisin myötä vuodesta 2013 alkaen transitokuljetukset ovat vähentyneet vuosi vuodelta yhä enemmän ja enemmän. Eteenkin autojen ja varaosien kauttakuljetukset ovat vähentyneet viimeisten vuosien aikana. Esimerkiksi vuonna 2011 autoja kuljetettiin Suomen läpi noin 400 000 tonnia ja vuonna 2014 määrä oli vain 136 000 tonnia. (Tulli 2015a.) Transitokuljetukset Suomen kautta ovat vähentyneet Venäjän huonon taloustilanteen vuoksi, mutta myös Venäjän kuljetusrakenteen ja satamakapasiteetin kehittymisen myötä (Suomen Pankki 2015).

Myös jälleenvienti on supistunut taluskriisin aikana jopa 24 prosenttia (Tulli 2016c). Vuonna 2008 jälleenviennin arvo oli vielä 2,94 miljardia, mutta vuonna 2013 se oli enää 1,30 miljardia euroa (Kaitila & Kotilainen 2015, 54). Ennen kriisiä Venäjä oli Suomen tärkein jälleenvientikohde, mutta kriisin seurauksena Ruotsi on tärkein ja Venäjä toisena (Tulli 2016c). Jälleenviennin merkitys ei ollut kuitenkaan enää niin merkittävä, mitä se oli ennen vuoden 2008 taantumaa (Kaitila & Kotilainen 2015, 54).

5.5 Vaikutukset Suomen talouteen ja erityisesti vientiin

Seuraavassa taulukossa 4 on esitetty Venäjän talouden vaikutukset Suomen talouteen ja vientiin. Tulokset on tiivistetty tämän pääluvun pohjalta.

Taulukko 4. Vaikutukset Suomen talouteen ja vientiin

<p>Viennin väheneminen vuonna 1998</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vienti Venäjälle laski yli 50 % ja kului kolme vuotta, kunnes aikaisempi vientitaso saavutettiin. • Suomalaiset hyödykkeet eivät menneet kaupaksi, koska ne olivat venäläisille liian kalliita. • Suomen viennissä tapahtui rakennemuutos, jonka seurauksena Venäjälle alettiin viedä enemmän teknologiaa ja lääkkeitä. • Elintarvikkeiden ja tekstiilien vienti väheni. 	<p>Vienti kasvaa 2000-luvun kulta-aikana</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vienti kohosi 1,6 miljardista 7,6 miljardiin euroon. • Venäläisten matkailu Suomeen kasvoi merkittävästi ja he olivat matkustajaryhmistä suurin. • Transitoliikenne ja jälleenvienti kasvoivat huomattavasti. • Suomalaisten työllisyys lisääntyi eteenkin matkailu-, varastointi- ja kuljetusaloilla. • Suomalaiset yritykset investoivat Venäjälle menestyksekkäästi ja raha palautui Suomeen takaisin tuottoina.
<p>Vuoden 2008 kriisin seuraukset</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vienti Venäjälle romahti 47 % ja eniten vähenivät koneiden ja laitteiden vienti. • Kauttakulku laski noin 50 %. • Jälleenvienti laski yli 60 %. • Venäläisten matkailu Suomeen väheni hetkellisesti. • Vienti lähti uuteen kasvuun hyvin hitaasti kriisin jälkeen. 	<p>Vienti romahtaa vuonna 2014</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vuonna 2014 vienti romahti 14 % ja vuonna 2015 vielä 32 %. • Kriisi on käynnissä edelleen. • Venäjän asettamien vastapakotteiden vuoksi eniten laski elintarvikkealan vienti ja erityisesti maito- ja lihatuotteiden vienti. • Venäläisten matkailu Suomeen väheni huomattavasti, samoin kuin heidän rahankäyttö matkojen aikana. • Myös transitoliikenne ja jälleenvienti vähenivät huomattavasti.

5.6 Johtopäätökset

Saatujen tulosten perusteella voidaan todeta, että Venäjän talouden jokaiseen romahdukseen on ollut merkittävänä syynä öljyn maailmanmarkkinahinnan romahtaminen, koska öljy on Venäjän tärkein vientituote. Valtaosa Venäjän BKT:n kasvusta on öljyn korkean hinnan ansiota, kuten tutkimuksesta kävi ilmi. Ei siis ihme, että öljyn hinta on vaikuttanut suoraan Venäjän talouteen. Tutkimuksen tuloksien perusteella Venäjän suurin ongelma on viennin yksipuolisuus viitaten öljyyn.

Venäjän tulisi kehittää tuotannon ja viennin monipuolisuutta, koska se voisi vakauttaa maan taloutta. Tällöin Venäjä ei olisi niin herkkä öljyn hinnan vaihteluille, jos se kauppaisi muitakin tuotteita suuremmissa määrin ulkomaille. Näin muut vientituotteet voisivat mahdollisesti kannatella vientitasoa, kun öljyn hinta on alhaalla. Öljyn hinnan romahdukset eivät olisi niin haitallisia Venäjän taloudelle, jos muuta vientiä olisi edelleen.

Toisena tulokset osoittavat, että kun Venäjän taloudessa on tapahtunut romahduksia, niin ne ovat vaikuttaneet negatiivisesti Suomen talouteen vähentäen vienninarvoa. Ratkaisuna voisi olla monipuoliset kauppasuhteet useamman maan kanssa, jotta maan talous ei ole niin riippuvainen yhdestä kauppakumppanista. Esimerkiksi elintarvikkealan vientiä voisi laajentaa muihin maihin, jotta se ei ole niin riippuvainen Venäjästä. Mitä tulee Venäjän talouden kulta-aikaan, niin sillä on ollut paljon positiivisia vaikutuksia Suomen talouteen työllisyyden ja vientitulojen kautta. Tuloksista päätellen suomalaisten yritysten kannattaisi rohkeasti suunnata kasvaville markkinoille, koska liiketoiminta laajenisi, kilpailukyky paranisi ja investoinnit palaisivat mahdollisesti myöhemmin tuottoina Suomeen. Näin myös maan työllisyys ja varallisuus voisi kasvaa.

Yksi tärkein havainto tutkimuksen perusteella oli maiden riippuvaisuus ja vaikutus toisiinsa. Esimerkkinä juuri Aasian valuuttakriisi, Yhdysvaltojen subprime-kriisi ja Saudi-Arabian hintasota sekä Venäjän talousromahdukset. Jos taloudella menee heikosti, niin vaikutukset eivät pysy yleensä sen talouden sisällä, vaan ongelmat saattavat esiintyä myös muissa maissa

monella tapaa. Maailman tilanteet voivat vaikuttaa merkittävästi toisen maan kysyntään, vientiin, rahoitukseen, investointeihin, kilpailukykyyn, työllisyyteen, talouteen ja niin edelleen. Talouksien kannattaisi säästää rahaa hyvinä aikoina, jotta säästöjä voidaan käyttää huonoina aikoina. Tämän tutkimuksen perusteella jokaisella taloudella on sekä hyviä, että huonoja aikoja.

5.7 Tutkimuksen reliabiliteetti, validiteetti ja objektiivisuus

Tutkimuksen luotettavuutta mitataan reliabiliteetin, validiteetin ja objektiivisuuden avulla. Reliabiliteetti kuvaa käytetyn tutkimusmenetelmän luotettavuutta ja johdonmukaisuutta. Johdonmukaisuudella tarkoitetaan sitä, että jos tutkimus toteutetaan uudestaan, niin samat tulokset toistuvat. Samat tulokset saadaan myös käyttämällä eri välineitä ja tiedonlähteitä. Mikäli tulokset ovat erilaiset, niin tutkimuksen tekijä joutuu pohtimaan tutkimuksen luotettavuutta uudelleen. (KvaliMOTV 2016a.)

Validiteetti tarkoittaa tutkimuksen pätevyyttä eli kuinka perusteellisesti työ on toteutettu. Tärkeää on, että tutkimuksen tulokset ja päätelmät ovat oikeita. (KvaliMOTV 2016b.) Validiteetti on hyvä, jos tutkimusmenelmä mittaa juuri sitä, mitä tutkimuksessa pitääkin mitata (Tilastokeskus 2016). Objektiivisuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimusta osataan katsoa ulkoapäin. Omien mielipiteiden, uskomusten ja ajatusten ei saa antaa vaikuttaa tutkimukseen, jotta tulokset eivät vääristy. (KvaliMOTV 2016c.)

Tämän tutkimuksen reliabiliteettia on osakseen haastavaa arvioida, koska tässä tutkimuksessa on käytetty vain jo olemassa olevaa tietoa haastatteluiden ja kyselyiden sijaan, jolloin reliabiliteettia olisi helpompi arvioida. Tutkimuksen reliabiliteetti on kuitenkin hyvä, koska tutkija on tutustunut moniin eri lähteisiin ennen tulosten laatimista. Näin varmistuu se, että tutkija on varmasti ymmärtänyt tutkittavat tiedot oikein. Tulokset ja päätelmät on koottu luotettavista ja useista lähteistä, jotka tukevat toisiaan. Näin on pyritty varmistamaan tulosten pysyvyyttä ja toistuvuutta, vaikka tutkimus toteutettaisiin uudelleen.

Tutkimuksen validiteetti on vahva, koska tutkimus on toteutettu perusteellisesti. Perusteellisuutta todistaa syvempi perehtyminen aiheeseen ja tutkimusongelmiin, joka käy ilmi itse tutkimuksesta. Tutkimus toteutettiin kirjoituspöytätyönä, koska tämä tutkimusmenetelmä oli luotettavin. Sen avulla pystyttiin tutkimaan juuri oikeita asioita ja tuottamaan mahdollisimman oikeat tulokset, joka vahvistaa työn validiteettia. Haastattelut tai kyselyt olisivat voineet antaa virheellistä tietoa, koska silloin ovat kyseessä enemmän ihmisten mielipiteet.

Oikeita tuloksia vahvistavat jälleen luotettavat ja viralliset lähteet, kuten Suomen Tulli ja Tilastokeskus. Lähdemateriaaleja on vertailtu keskenään ja tuloksia on pyritty todistamaan usean lähteen avulla luottamatta sokeasti vain yhteen lähteeseen. Myös kuvioilla ja taulukoilla on yritetty tukea ja todistaa eri lähteistä saatua kirjoitettua tietoa. Tutkimuksessa on pyritty käyttämään mahdollisimman uutta tietoa tai vanhempien lähteiden kohdalla sellaista tietoa, joka ei ole muuttunut.

Objektiivisuus on vahva, koska tutkija ei ole tuonut omia mielipiteitään, uskomuksiaan tai ajatuksiaan mukaan tutkimukseen. Tutkimus on toteutettu täysin muualta hankitun tiedon pohjalta, joten tutkijan omat näkemykset eivät ole voineet vääristää työn tuloksia. Tutkijan omia pohdintoja ja mielipiteitä on ainoastaan johdannossa, johtopäätöksissä, yhteenvedossa ja tässä alaluvussa, jossa pohditaan tulosten luotettavuutta. Tutkijan itse tuottama teksti on erotettu muualta hankitusta tiedosta lähdeviitteiden avulla.

6 YHTEENVETO

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää pääsyyt Venäjän talouden hyviin ja huonoihin aikoihin ajanjaksona 1998–2015. Toisena tavoitteena oli löytää vastaus, miten nuo Venäjän eri taloustilanteet ovat vaikuttaneet Suomen talouteen ja erityisesti vientiin. Tutkimus onnistui hyvin, koska kaikki työlle asetetut tavoitteet saavutettiin onnistuneesti.

Pääsyyt Venäjän talouden hyviin ja huonoihin aikoihin

Vuoden 1998 talouskriisin yhtenä pääsyyinä oli öljyn hinnan kova romahdus, mutta myös Venäjän talouden ylivelkaantuminen. Velkaantuminen johtui muun muassa siitä, että valtion alijäämää oli paikattu ottamalla lisää velkaa. Lisäksi heikon verokäytännön vuoksi, jonka takia valtio sai vähemmän verotuloja. Velkaantuminen ajoi sijoittajat pois, koska pelkona oli ruplan arvon lasku. Tämän vuoksi investoinnit siirrettiin Venäjältä pois turvallisempiin kohteisiin. Öljyn hinnan romahdus johtui puolestaan Aasian valuuttakriisistä, jonka takia monet pankit ja rahastot joutuivat ongelmiin. Alhaisen öljyn hinnan vuoksi Venäjän vienti ja talous lähtivät laskuun.

2000-luvun talouden kasvun pääsyyitä olivat valtion järjestyksen palauttaminen, ruplan devalvoituminen, kasvanut kulutus, investoinnit ja öljy. Öljyn maailmanmarkkinahinta kasvoi kysynnän kasvun kautta. Tästä johtuen Venäjän vienti kasvoi merkittävästi ja sen seurauksena myös talous lähti kovaan kasvuun. Uusi presidentti loi uudet säännöt ja palautti järjestyksen epäselvän toiminnan tilalle. Ruplan devalvoituminen supisti ulkomaisten tuotteiden tuonnin ja aktivoi kotimaisen kysynnän, jonka kautta myös kotimaan tuotanto elpyi. Tällä kertaa Venäjä osasi laittaa myös rahaa säästöön, joka palautti maan luoton ja Venäjälle alettiin investoida suuremmalla volyyymilla. Kasvaneen talouden myötä myös venäläisten kulutus kasvoi huomattavasti, joka osakseen edisti talouskasvua.

Venäjän 2008 vuoden taantuma lähti liikkeelle Yhdysvalloista, jossa asuntorahoitukset epäonnistuivat. Pankit myönsivät asuntolainaa ihmisille, joilla ei ollut varmaa maksukykyä ja tuloksena lainat jäivät maksamatta takaisin.

Näin maailmanlaajuinen subprime-kriisi puhkesi, jonka seurauksena oli maailmantalouden maksukyvyn puute. Sijoitukset siirrettiin pois Venäjältä, koska pelkona oli ruplan devalvoituminen. Seurauksena rahoitusmarkkinat pysähtyivät, jonka vuoksi teollisuustuotanto, rakentaminen ja kulutus vähenivät sekä työttömyys kasvoi. Subprime-kriisi laukaisi myös öljyn hinnan jyrkkään laskuun, jolloin Venäjän vientitulot romahtivat ja seurauksena oli taantuma. Näin voidaan todeta, että tälläkin kertaa syynä oli öljyn hinnan romahdus, mutta myös maailmanlaajuinen rahoituskriisi, joka vaikutti rahojen virtaukseen.

Vuoden 2014 talousromahduksen pääsyynä oli öljyn viennin laskun lisäksi Ukrainan kriisi. Ukrainan kriisi toi epävarmuutta ja sen takia rahavirrat ja investoinnit virtasivat pois Venäjältä. Lisäksi EU ja Yhdysvallat asettivat Venäjälle talouspakotteita, jotka rajoittivat muun muassa heidän ulkomaankauppaa. Öljyn hinta puolestaan laski, koska Saudi-Arabia aloitti hintakilpailun ja lisäksi tarjontaa oli enemmän suhteessa kysyntään. Saudi-Arabia halusi kasvattaa markkinaosuuttaan laskemalla hintoja, koska se koki Yhdysvallat uhkana öljymarkkinoilla. Tilanne oli pahin Venäjälle, koska öljy oli sen tärkein vientituote.

Vaikutukset Suomen talouteen ja erityisesti vientiin

Venäjän talouden muutoksilla oli myös vaikutuksia Suomen talouteen ja vientiin, koska esimerkiksi vuoden 1998 talouskriisin vuoksi vienti Venäjälle putosi yli 50 prosenttia. Kului kolme vuotta, kunnes aikaisempi vientitaso saatiin kiinni. Kriisin aikana suomalaiset tuontihyödykkeet eivät menneet kaupaksi, koska ne olivat kalliita venäläisille. Kriisin seurauksena Suomen vienti koki myös rakennemuutoksen ja joidenkin alojen, kuten elintarvike- ja tekstiiliteollisuuden vienti väheni merkittävästi. Kriisin jälkeen erityisesti suomalaisen teknologian ja lääkkeiden vienti lähti kovaan kasvuun.

Venäjän talouden kulta-aikana 2000-luvulla Suomen vienti oli huipussaan ja sen arvo kasvoi 1,6 miljardista jopa 7,6 miljardiin euroon. Tuolloin venäläisten matkailu Suomeen oli kovassa nousussa ja ulkomaalaisista turisteista venäläiset olivat suurin matkustajaryhmä. Matkailun lisäksi transito-

liikenne ja jälleenvienti kasvoivat huomattavasti. Transitoliikenteen huippuvuosi oli 2007, jolloin tuottoa kertyi noin 380 miljoonaa euroa. Jälleenvienti muodosti 2008 vuoden vientiarvosta jopa 39 prosenttia. Venäläiset kasvattivat Suomen työllisyyttä erityisesti matkailualalla ja logistiikan alalla. Lisäksi monet suomalaiset yritykset investoivat Venäjälle kasvattaen toimintaansa menestyksekkäästi. Investointien ansiosta raha palasi myöhemmin Suomeen tuottoina. Venäjän talouden kasvukaudella oli siis suuri positiivinen vaikutus Suomen talouteen ja vientiin.

Vuoden 2008 taantumalla oli negatiiviset vaikutukset, koska Suomen vienti Venäjälle romahti 47 prosenttia. Eniten laskivat koneiden ja laitteiden vienti, koska kriisin vuoksi yritykset eivät investoineet. Kauttakulku laski noin 50 prosenttia ja jälleenvienti yli 60 prosenttia. Myös venäläisten matkailu väheni hetkellisesti, mutta jatkoi nousuaan kriisin jälkeen. Matkailua lukuun ottamatta Suomen vienti ei kuitenkaan enää pysynyt Venäjän BKT:n kasvun mukana, kuten ennen kriisiä. Elpyminen oli odotettua hitaampaa.

Tuoreimman 2014 vuoden talousromahduksen vaikutukset Suomeen olivat melko suuret. Kriisin ensimmäisenä vuonna vienti väheni 14 prosenttia ja sen jälkeen 32 prosenttia vuonna 2015. Tilanne oli pahin elintarvikealalle ja erityisesti maito- sekä lihatuotteille, joiden vienti loppui lähes kokonaan Venäjän asettamien vastapakotteiden vuoksi. Talouden romahdus vaikutti merkittävästi myös venäläisten matkailuun, koska vuonna 2015 heidän osuus kaikista matkailijoista oli enää 14 prosenttia, kun se oli aikaisempina vuonna ollut vielä 23 prosenttia. Lisäksi heidän rahankäyttönsä väheni huomattavasti matkojen aikana, koska venäläisten varallisuus laski kriisin myötä. Myös transitoliikenne putosi ensin 21 prosenttia ja jälleen 39 prosenttia vuonna 2015, koska erityisesti autojen ja varaosien kuljetukset olivat vähentyneet. Kriisin vuoksi myös jälleenvienti väheni entisestään.

Lopuksi

Tutkimus onnistui hyvin, koska se antoi tutkimuksen tekijälle paljon tärkeää tietoa opiskelemaansa alaan liittyen sekä vahvisti hänen kansainvälisen kaupan asiantuntijuutta merkittävästi. Aiheen haastavuuden vuoksi

tutkimuksen tekijä joutui paneutumaan tutkimusongelmiin syvällisesti ja siksi moni ennestään vaikea asia avautui ja selventyi tutkijalle. Tutkittava kohde tuli käytyä perusteellisesti läpi. Tämän opinnäytetyön ansiosta tutkimuksen tekijä ymmärtää paremmin ulkomaankauppaa ja Venäjän taloutta. Tämä voi olla eduksi, koska tutkimuksen tekijän haavana on työskennellä tulevaisuudessa Venäjän kauppaan tai talouteen liittyvissä tehtävissä.

Haastavasta aiheesta huolimatta lopputulos on selkeä ja helposti ymmärrettävä kokonaisuus, joka etenee johdonmukaisessa järjestyksessä. Tästä syystä lukijan on helppo ymmärtää haastaviakin taloudellisia ilmiöitä tämän tutkimuksen avulla. Tutkimus hyödyttää myös muita opiskelijoita ja erityisesti kansainvälisen kaupan opiskelijoita, koska tutkimuksesta oppii paljon tietoa ulkomaankaupasta, talouksien toiminnasta, suhdanteista ja maiden välisestä riippuvuudesta. Tästä syystä tämä opinnäytetyö vahvistaa myös muiden opiskelijoiden asiantuntijuutta. Lisäksi tutkimus on tärkeä, koska se korostaa ulkomaankaupan merkitystä ja sen yhteyttä talouden kasvuun ja kehitykseen. Työ korostaa myös ulkomaanmarkkinoiden tärkeyttä yrityksille liiketoiminnan laajentamisen mahdollisuutena.

Tutkimusta tehdessä suurimmaksi haasteeksi osoittautui tutkimukseen käytetty aika. Vaikka tutkimuksen aihe oli opinnäytetyön tekijälle ennestään hieman tuttu, niin se osoittautui kuitenkin melko haastavaksi. Tutkimustulokset eivät olleet niin yksiselitteisiä, vaan ne vaativat paljon selvitystä moneen eri asiaan liittyen. Tämän vuoksi tutkimus vei enemmän aikaa, mitä oletettiin. Työn tekeminen ja tulokset olivat kuitenkin palkitsevia, koska ne opettivat paljon. Toisena haasteena oli myös löytää sopivia kuvioita ja taulukoita tutkimukseen. Lopulta kuitenkin löydettiin riittävän selkeät kuviot tekstin tueksi. Näiden tutkimuksessa käytettyjen taulukoiden ja kuvioiden avulla lukijan on helpompi ymmärtää tekstiä.

Jatkotutkimusehdotuksena voisi olla Venäjän tuotannon kehitys ja viennin monipuolistaminen. Olisi mielenkiintoista ja tärkeää tutkia, miten Venäjän tuotanto on kehittynyt vuosien varrella, miten sen vientiä voisi monipuolistaa ja mitä hyötyä viennin monipuolisuudesta olisi.

LÄHTEET

Painetut lähteet

Hakala, P. 2015. Ruplan arvo heikkeni voimakkaasti. Helsingin Sanomat 5.12.2015.

Hartikainen, J. 2015. Venäjä-pakotteiden loppua ei näy. Kauppalehti 2.12.2015.

Hautala, H. 2003. Suomen Talouselämän rakenne ja kehitys. Helsinki: WSOY.

Holmström, B., Suvanto, A. & Virolainen, K. 2010. Kriisin jälkeen. Helsinki: Taloustieto Oy.

Husted, S. & Melvin, M. 2010. International Economics. Boston, MA: Pearson, Addison Wesley.

Kaitila, V. & Kotilainen, M. 2015. Öljy ja uudistukset ratkaisevat, Venäjän merkitys Suomen elinkeinoelämälle. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA. Helsinki: Taloustieto Oy.

Kuisma, M. 2015. Venäjä ja Suomen talous. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala.

Melin, K. 2011. Ulkomaankaupan menettelyt: vienti ja tuonti. Tampere: Amk-Kustannus Oy.

Pohjola, M., Pekkarinen, S. & Sutela, P. 2006. Taloustiede. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Rautio, P. 2016. Pääkirjoitus: Venäjä syö eväitään, matka jäi tekemättä. Helsingin Sanomat 22.1.2016.

Sutela, P. 2010. Kriisin jälkeen. Helsinki: Taloustieto Oy.

Sutela, P. 2012. Ruplan maa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala.

Valkonen, J. 2015. Öljyn hinnoittelu perustuu kartelliin. Helsingin Sanomat 5.12.2015.

Elektroniset lähteet

Aalto University. 2016. Suhdannevaihtelut [viitattu 24.8.2016]. Saatavissa: https://mycourses.aalto.fi/pluginfile.php/158379/mod_resource/content/1/Luento%209.pdf.

Ammattinetti. 2016. Kone- ja metallituoteteollisuus [viitattu 11.7.2016]. Saatavissa: http://www.ammattinetti.fi/ammattialat/detail/22/48_ammattiala.

BBC News. 2014. Ukraine crisis: Timeline [viitattu 15.2.2016]. Saatavissa: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275>.

Blas, J. & Chilcote, R. 2016. World's Largest Energy Trader Sees a Decade of Low Oil Prices. Bloomberg [viitattu 12.2.2016]. Saatavissa: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-02-08/world-s-largest-energy-trader-sees-a-decade-of-low-oil-prices>.

Cemat. 2013. Suomen vienti Venäjälle kasvussa; investointeja suunnitellaan rakennusalalle [viitattu 29.7.2016]. Saatavissa: http://cemat.aalto.fi/fi/electronic/prospects/russia/chapter_12/.

Editori. 2013. Venäjän läheisyys on Lappeenrannan satamien mahdollisuus [viitattu 10.9.2016]. Saatavissa: <http://www.editori.fi/kv/venajan-laheisyys-on-lappeenrannan-satamien-mahdollisuus/#.V9RWhztLJp8>.

Elinkeinoelämän keskusliitto. 2015a. Mitä bruttokansantuote mittaa ja miten se lasketaan? [viitattu 11.8.2016]. Saatavissa: <http://ek.fi/ajankohtaista/2015/09/02/viikon-kysymys-mita-bruttokansantuote-mittaa-ja-miten-se-lasketaan/>.

Elinkeinoelämän keskusliitto. 2015b. Saksa nousi jälleen Suomen suurimmaksi vientimaaksi [viitattu 6.7.2016]. Saatavissa:

<http://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/2015/03/02/saksa-nousi-jalleen-suomen-suurimmaksi-vientimaaksi/>.

Elinkeinoelämän keskusliitto. 2016a. Ulkomaankauppa [viitattu 14.1.2016]. Saatavissa: <http://ek.fi/mita-teemme/talous/perustietoja-suomen-taloudesta/ulkomaankauppa/>.

Elinkeinoelämän keskusliitto. 2016b. Kansainvälistyminen [viitattu 15.6.2016]. Saatavissa: <http://ek.fi/mita-teemme/yrittajyys/apua-kansainvalistymiseen/>.

Etila. 2016. Pakotteiden vaikutus Suomen vientiin Venäjälle [viitattu 16.6.2016]. Saatavissa: <https://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA-Muistio-Brief-45.pdf>.

Eurojatalous.fi. 2015. Venäjän talous ja tuonti supistuvat tänä vuonna tuntuvasti [viitattu 12.2.2016]. Saatavissa: <http://www.eurojatalous.fi/fi/2015/1/venajan-talous-ja-tuonti-supistuvat-tana-vuonna-tuntuvasti/>.

Europa.eu. 2013. Mikä on inflaatio? [viitattu 8.9.2016]. Saatavissa: http://ec.europa.eu/archives/economy_finance/inflation/what_fi.htm.

Europa.eu. 2014. Euroopan unionin tulliliitto suojelee kansalaisia ja edistää kauppaa [viitattu 18.8.2016]. Saatavissa: https://europa.eu/european-union/file/1352/download_fi?token.

Findikaattori. 2016a. Tuonti ja vienti [viitattu 14.1.2016]. Saatavissa: <http://www.findikaattori.fi/fi/80>.

Findikaattori. 2016b. Ulkomaankauppa kansantaloudessa [viitattu 18.7.2016]. Saatavissa: <http://www.findikaattori.fi/fi/33>.

Helsingin Sanomat. 2012. Lama ja taantuma [viitattu 7.9.2016]. Saatavissa: <http://www.hs.fi/talous/a1344917372859>.

Helsingin Sanomat. 2014a. Tästä on kyse: Ukrainan kriisi on kamppailua Venäjän etupiiristä [viitattu 15.2.2016]. Saatavissa: <http://www.hs.fi/datajournalismi/a1305861105634>.

Helsingin Sanomat. 2014b. Tukiot keskeyttivät ainakin hetkeksi ruplan pahimman syöksyn [viitattu 16.2.2016]. Saatavissa: <http://www.hs.fi/talous/a1418783606690>.

Helsingin Sanomat. 2014c. Valion vienti Venäjälle loppuu kokonaan [viitattu 30.8.2016]. Saatavissa: <http://www.hs.fi/talous/a1407377214325>.

Helsingin Sanomat. 2015. Venäjä laajentaa elintarvikkeiden tuontikieltoaan uusiin maihin [viitattu 18.2.2016]. Saatavissa: <http://www.hs.fi/talous/a1439431422448>.

Helsingin Yliopisto. 2013. 6 myyttiä rahasta [viitattu 8.9.2016]. Saatavissa: <http://yliopisto-lehti.helsinki.fi/?article=7454>.

Hietanen, E. 1998. Jos Venäjä devalvoi. Taloussanomat [viitattu 8.2.2016]. Saatavissa: <http://www.taloussanomat.fi/arkisto/1998/08/13/jos-venaja-devalvoi/19982440/12>.

Hirvonen, T. 2009. Suomen Pankki. Palveluiden ulkomaankauppa Suomessa [viitattu 15.7.2016]. Saatavissa: http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/selvitykset_ja_raportit/bof_online/Documents/BoF_Online_5_2009.pdf.

Honkatukia, J., Tamminen, S. & Ahokas, J. 2014. VATT. Suomi on jo palvelutalous [viitattu 29.6.2016]. Saatavissa: http://www.vatt.fi/file/policybrief/vatt_policybrief_12014.pdf.

Hurri, J. 2008. Pankkikriisin ensimmäinen vuosi. Taloussanomat [viitattu 8.2.2016]. Saatavissa: <http://www.taloussanomat.fi/kolumnit/2008/07/17/pankkikriisin-ensimmainen-vuosi/200818665/145>.

Jutila, L. 2009. Metla. Suomen ja Venäjän välisen metsäsektorin kaupan rakenne ja kehitys vuosina 1997-2007 [viitattu 22.7.2016]. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2009/mwp140.pdf>.

Juurikkala, T., Korhonen, V., Ollus, S., Sutela, P. & Tekoniemi M. 2006. Kestääkö Venäjän kasvu? No. 2. Suomen Pankki Siirtymätalouksien tutkimuslaitos, BOFIT [viitattu 4.2.2016]. Saatavissa: http://www.suomenpankki.fi/bofit/tutkimus/tutkimusjulkaisut/policy_brief/Documents/bon0206.pdf.

Kangaspuro, M. 2008. Venäjän talouskriisi. Helsinki.fi [viitattu 8.2.2016]. Saatavissa: http://www.helsinki.fi/idantutkimus/arkisto/2008_4/it_2008_4_paa.pdf.

Kauppa- ja teollisuusministeriö. 2004. Julkaisurekisteri. Suomen ja Venäjän kauppa- ja taloussuhteet – haasteita ja mahdollisuuksia [viitattu 21.7.2016]. Saatavissa: <http://ktm.elinar.fi/ktm/puheet/puheet.nsf/0/99ac462821f29f76c2256ed90033e664?OpenDocument>.

Kauppalehti. 2016. Venäjän jättisatamat haastavat transitokuljetukset [viitattu 21.6.2016]. Saatavissa: <http://www.kauppalehti.fi/uutiset/venajan-jattisatamat-haastavat-transitokuljetukset/Zjpw76Xj>.

Komulainen, T. 2002. Elokuun 1998 talouskriisi. No. 3. Suomen Pankki Siirtymätalouksien tutkimuslaitos, BOFIT [viitattu 3.2.2016]. Saatavissa: <http://www.suomenpankki.fi/pdf/102745.pdf>.

Korhonen, V., Hurtta, M., Sirkjärvi, M., Salonen, I. & Korhonen, I. 2011. Venäjän integraatio maailmantalouteen, BOFIT Venäjä-tietoisku 2011, No. 4. Suomen Pankki, Siirtymätalouksien Tutkimuslaitos [viitattu 27.1.2016]. Saatavissa Proquest -tietokannassa: <http://search.proquest.com.aineistot.lamk.fi/docview/876018282/fulltextPDF?accountid=16407>.

Korhonen, V., Fungáčová, Z., Solanko, L., Korhonen, I. & Simola, H. 2015. BOFIT Venäjä-tietoisku 2015, No. 7. Suomen Pankki, Siirtymätalouksien tutkimuslaitos [viitattu 27.1.2016]. Saatavissa Proquest -tietokannassa: <http://search.proquest.com.aineistot.lamk.fi/docview/1702622239/fulltextPDF?accountid=16407>.

KvaliMOTV. 2016a. Reliabiliteetti [viitattu 10.9.2016]. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_2.html.

KvaliMOTV. 2016b. Validiteetti [viitattu 10.9.2016]. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_1.html.

KvaliMOTV. 2016c. Tutkijan asema [viitattu 10.9.2016]. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_2.html.

Lakineuvo. 2016. Kysymys velkasuhteesta [viitattu 9.9.2016]. Saatavissa: <http://www.lakineuvo.fi/lakineuvo/338/kysymys-velkasuhteesta-koroton-vai-korollinen-laina-velkakirjan-muotovaatimus>.

Lehmusvirta, A. 2015. Kauppalehti. Suomen vienti Ruotsiin hyytyy [viitattu 7.7.2016]. Saatavissa: <http://www.kauppalehti.fi/uutiset/suomen-vienti-ruotsiin-hyytyy/asDZFzDF>.

Liikanen, E. 2014. Suomen Pankki. Rakenne muutos, ikääntyminen ja epävarmuus haasteina [viitattu 29.6.2016]. Saatavissa: http://www.suomenpankki.fi/fi/suomen_pankki/ajankohtaista/puheet/Documents/140324_Kehysriihi_Liikanen.pdf.

Liikenne- ja viestintäministeriö. 2008. Transitokuljetuksia tehtiin ennätysmäärä [viitattu 13.6.2016]. Saatavissa: <http://www.lvm.fi/-/transitokuljetuksia-tehtiin-ennatysmaara-769620>.

Logistiikan Maailma. 2015. Suomen ja Venäjän välinen rautatieyhdysliikenne [viitattu 10.9.2016]. Saatavissa: http://www.logistiikanmaailma.fi/wiki/Suomen_ja_Venäjän_välinen_rautatie_yhdysliikenne.

Metla. 2014. Metsätilastollinen vuosikirja 2014 [viitattu 12.7.2016]. Saatavissa: <http://www.metla.fi/metinfo/tilasto/julkaisut/vsk/2014/index.html>.

Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRa ry. 2015. Matkustustase [viitattu 20.6.2016]. Saatavissa: <http://www.mara.fi/matkustustase/>.

Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRa ry. 2016. Suomi houkuttaa ulkomaalaisia matkailijoita [viitattu 24.2.2016]. Saatavissa: <http://www.mara.fi/suomi-houkuttaa-ulkomaalaisia-matkailijoita>.

Newby, E. & Suni, J. 2012. Suomen Pankki. Palveluiden viennin viimeaikainen kehitys [viitattu 8.9.2016]. Saatavissa: <http://www.suomenpankki.fi/pdf/170893.pdf>.

Niskakangas, T. 2015. Öljyn hinta romahtaa – syynä hurja pudotuspeli. Helsingin Sanomat [viitattu 12.2.2016]. Saatavissa: <http://www.hs.fi/talous/a1421300528905>.

Ollus, S. 2005. Venäjän talouskatsaus. Tilastokeskus [viitattu 4.2.2016]. Saatavissa: http://tilastokeskus.fi/tup/economicstrends/econ105_venaja.html.

Ollus, S. & Pyykkö, H. 2005. Suomen ja Venäjän taloussuhteiden viimeaikainen kehitys. Suomen Pankki, BOFIT [viitattu 26.7.2016]. Saatavissa: <http://docplayer.fi/storage/26/7039824/1469196953/sRFp2TNJqLEgdGeiDwg83g/7039824.pdf>.

Ollus, S. 2006. Jälleenvienti kasvattaa Suomen Venäjän-kauppaa. Tilastokeskus [viitattu 24.7.2016]. Saatavissa: http://tilastokeskus.fi/tup/tietotrendit/tt_03_06_venajakauppa.html.

Organization of the Petroleum Exporting Countries. 2016. About us [viitattu 12.2.2016]. Saatavissa: http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/23.htm.

Otavan opisto. 2016. Talouskasvu ja suhdannevaihtelut [viitattu 7.9.2016]. Saatavissa:

http://opinnot.internetix.fi/fi/muikku2materiaalit/peruskoulu/yh/yh2/03_suomen_kansantalous/305?C:D=i0UJ.i3w2&m:selres=i0UJ.i3w2.

Peda.net. 2016. Suomen ulkomaankauppa [viitattu 14.7.2016]. Saatavissa: <https://peda.net/pori/perusopetus/pl7/kuninkaanhaan-koulu/oppiaineet2/arkisto/lukuvuosi-2014-2015/testi-oppiaine/yhteiskuntaoppi-9/mjtt/2su>.

Posti, A., Ruutikainen, P., Haapakangas, E. & Tapaninen, U. 2009. Tralia – Transitoliikenteen lisäarvopalvelut. Turun Yliopiston Merenkulkualan koulutus- ja tutkimuskeskus [viitattu 16.6.2016]. Saatavissa: <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/44986/MKKB164.pdf?sequence=1>.

Pyykkö, H. & Bunders, M. 2005. Suomen Pankki. Suomen ulkomaankaupan rakenne [viitattu 22.7.2016]. Saatavissa: http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/euro_ja_talous/euro_ja_talous_vanhatt/Documents/3_UlkomaankaupanRakenne.pdf.

Rabobank. 2013. The Russian Crisis 1998 [viitattu 6.2.2016]. Saatavissa: <https://economics.rabobank.com/publications/2013/september/the-russian-crisis-1998/>.

Rautava, J. 2006. Venäjän talous vahvassa vedossa. Tilastokeskus [viitattu 8.2.2016]. Saatavissa: http://www.stat.fi/tup/tietotrendit/tt_03_06_venajan_talous.html.

Simola, H. 2009. Venäjä ja kansainvälinen rahoituskriisi. No. 2. Suomen Pankki, BOFIT Siirtymätalouksien tutkimuslaitos [viitattu 5.2.2016]. Saatavissa: http://www.suomenpankki.fi/bofit_en/tutkimus/tutkimusjulkaisut/policy_brief/Documents/bon0209.pdf.

Sirkjärvi, M. 2011. Suomen markkinaosuus Venäjällä on supistunut. Suomen Pankki, BOFIT [viitattu 29.7.2016]. Saatavissa: <http://www.suomenpankki.fi/pdf/168453.pdf>.

Sitra. 2006. Suomen Venäjä-taloussuhteita tulee kehittää määrätietoisesti [viitattu 26.7.2016]. Saatavissa: <http://www.sitra.fi/uutiset/venaja/suomen-venaja-taloussuhteita-tulee-kehittaa-maaratietaisesti>.

Statista. 2016. Monthly exchange rate of U.S. dollar to Russian Ruble from August 2014 to August 2016 [viitattu 9.9.2016]. Saatavissa: <http://www.statista.com/statistics/376232/usd-rub-exchange-rate-monthly/>.

Suomalais-Venäläinen kauppakamari. 2016. Venäjän-kauppa supistui kolmanneksen vuonna 2015 [viitattu 28.7.2016]. Saatavissa: http://www.svkk.fi/tietoa_venajasta/suomen_ja_venajan_valinen_kauppa?62701_o=8.

Suomen Pankki. 2009. Venäjä ja kansainvälinen rahoituskriisi [viitattu 9.9.2016]. Saatavissa: <http://www.bof.fi/NR/rdonlyres/62B5D2F7-1386-4173-9AA5-F4ACE32816B2/0/bon0209.pdf>.

Suomen Pankki. 2015. Suomen transitokuljetukset Venäjälle supistuivat voimakkaasti viime vuonna, mutta kuljetukset Venäjältä kasvoivat [viitattu 2.2.2016]. Saatavissa: http://www.suomenpankki.fi/bofit/seuranta/seuranta-aineisto/Pages/vw201513_2.aspx.

Suomen ulkoasiainministeriö. 2014. Maatiedosto Yhdysvallat, Kahdenväliset suhteet [viitattu 20.1.2016]. Saatavissa: <http://www.finland.org/public/default.aspx?nodeid=43216&contentlan=1&culture=fi-FI>.

Suomen ulkoasiainministeriö. 2015a. Maatiedosto Venäjä [viitattu 19.1.2016]. Saatavissa: <http://www.finland.org.ru/Public/default.aspx?nodeid=41791&culture=fi-FI&contentlan=1&displayall=1>.

Suomen ulkoasiainministeriö. 2015b. Maatiedosto Alankomaat [viitattu 18.8.2016]. Saatavissa:

<http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=30937&contentlan=1&culture=fi-FI>.

Talouselämä. 2016a. Venäjän johto varoittaa: Lisää leikkauksia, tai uusi 1998 uhkaa [viitattu 6.2.2016]. Saatavissa:

<http://www.talouselama.fi/uutiset/venajan-johto-varoittaa-lisaa-leikkauksia-tai-uusi-1998-uhkaa-6245698>.

Talouselämä. 2016b. Kemianteollisuuden viennistä synkät luvut: -14% [viitattu 14.7.2016]. Saatavissa:

<http://www.talouselama.fi/uutiset/kemianteollisuuden-viennista-synkat-luvut-14-6560927>.

Taloussanomat. 2014. Miksi öljyn hinta on laskenut niin nopeasti niin alas? [viitattu 12.2.2016]. Saatavissa:

<http://www.taloussanomat.fi/energia/2014/10/31/miksi-oljyn-hinta-on-laskenut-niin-nopeasti-niin-alas/201415214/12>.

Taloussanomat. 2015. Venäjä on enää Suomen viidenneksi suurin vientimaa, Venäjän viennin merkitys Suomelle on vähentynyt merkittävästi alkuvuonna [viitattu 14.1.2016]. Saatavissa:

<http://www.taloussanomat.fi/kansantalous/2015/08/25/venaja-on-ena-suomen-viidenneksi-suurin-vientimaa/201510854/12>.

Taloussanomat. 2016. Taloussanakirja: ylijäämä [viitattu 1.2.2016]. Saatavissa:

<http://www.taloussanomat.fi/porssi/sanakirja/termi/ylij%E4%E4m%E4/>.

Taloustieto. 2016. Suhdannevaihtelut. Opetushallitus [viitattu 13.7.2016].

Saatavissa:

http://www02.oph.fi/etalukio/yhteiskuntaoppi/taloustieto/kansantalouden_hairiot_4.html.

The Central Bank of the Russian Federation. 1998. Bulletin of Banking Statistics [viitattu 9.9.2016]. Saatavissa:

<http://www.cbr.ru/eng/publ/BBS/Bbs9812e.pdf>.

Tilastokeskus. 2005a. Transitotilastotietokanta [viitattu 18.6.2016]. Saatavissa:

<http://statfin.stat.fi/statweb/start.asp?LA=fi&DM=SLFI&lp=catalog&clg=transitotilasto>.

Tilastokeskus. 2005b. Suomen palveluviennin näkymät [viitattu 8.9.2016].

Saatavissa:

http://www.stat.fi/tup/economicstrends/econ305_palveluvienti.html.

Tilastokeskus. 2015a. Vaihtotase ylijäämäinen kolmannella neljänneksellä, nettovarallisuusasema heikkeni [viitattu 15.1.2016]. Saatavissa:

http://www.stat.fi/til/mata/2015/10/mata_2015_10_2015-12-15_tie_001_fi.html.

Tilastokeskus. 2015b. Kauppa [viitattu 18.1.2016]. Saatavissa:

http://tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_kotimaankauppa.html#ulkomaankauppa.

Tilastokeskus. 2015c. Kulutus on tärkein talouskasvun tekijä [viitattu 13.6.2016]. Saatavissa: http://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-12-08_006.html?s=0.

Tilastokeskus. 2016a. Palvelujen vienti kasvoi voimakkaasti vuonna 2015 [viitattu 14.7.2016]. Saatavissa:

http://www.stat.fi/til/pul/2015/pul_2015_2016-05-27_tie_001_fi.html.

Tilastokeskus. 2016b. Tieliikenteen transito [viitattu 2.2.2016]. Saatavissa:

http://www.stat.fi/meta/kas/tieliik_transit.html.

Tilastokeskus. 2016c. Palvelujen ulkomaankauppa 2015 [viitattu

15.6.2016]. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/pul/2015/pul_2015_2016-05-27_tie_001_fi.html.

Tilastokeskus. 2016d. Validiteetti [viitattu 10.9.2016]. Saatavissa:

<http://www.stat.fi/meta/kas/validiteetti.html>.

Tulli. 2010. Jälleenvienti Venäjälle vuonna 2008 [viitattu 17.6.2016]. Saatavissa:

http://www.tulli.fi/fi/suomen_tulli/ulkomaankauppatilastot/tilastokatsaukset/muut_katsaukset/vuodet/liitteet/Muut_2010.pdf.

Tulli. 2011. Jälleenvienti Venäjälle vuonna 2009 [viitattu 29.7.2016]. Saatavissa:

<http://docplayer.fi/storage/26/7096882/1469797646/zYTUUOaqFURtMcA6chHsWw/7096882.pdf>.

Tulli. 2015a. Transitokuljetukset 2014 [viitattu 2.2.2016]. Saatavissa:

<http://www.tulli.fi/fi/tiedotteet/ulkomaankauppatilastot/tilastot/transito/trans2014/index.html>.

Tulli. 2015b. Suomen ja Saksan välinen kauppa [viitattu 6.7.2016]. Saatavissa:

http://www.tulli.fi/fi/tiedotteet/ulkomaankauppatilastot/katsaukset/maat/saksa15/liitteet/2015_M11.pdf.

Tulli. 2015c. Suomen ja Venäjän välinen kauppa, Vienti Venäjälle laski 35 prosenttia tammi-toukokuussa 2015, Venäjä pudonnut viidenneksi suurimmaksi vientimaaksi [viitattu 14.1.2016]. Saatavissa:

<http://www.tulli.fi/fi/tiedotteet/ulkomaankauppatilastot/katsaukset/maat/venaja15/index.html>.

Tulli. 2015d. Suomen ja Ruotsin välinen kauppa [viitattu 7.7.2016]. Saatavissa:

<http://www.tulli.fi/fi/tiedotteet/ulkomaankauppatilastot/katsaukset/maat/ruotsi15/index.html>.

Tulli. 2015e. Avainluvut ja kuviot. Kuvioita ulkomaankaupasta v. 2015 (1-9) [viitattu 14.1.2016]. Saatavissa:

http://www.tulli.fi/fi/suomen_tulli/ulkomaankauppatilastot/grafiikkaa/index.jsp.

Tulli. 2016a. Viennin arvo laski vuonna 2015 neljä prosenttia [viitattu 27.6.2016]. Saatavissa:

<http://www.tulli.fi/fi/tiedotteet/ulkomaankauppatilastot/katsaukset/tiedotteet/yhteenveto08022016/liitteet/TullitiedottaaFI2015.pdf>.

Tulli. 2016b. Suomen ja Venäjän välinen kauppa [viitattu 28.7.2016]. Saatavissa:

http://www.tulli.fi/fi/tiedotteet/ulkomaankauppatilastot/katsaukset/maat/venaja15_2/index.html.

Tulli. 2016c. Jälleenvienti [viitattu 25.6.2016]. Saatavissa:

http://www.tulli.fi/fi/suomen_tulli/ulkomaankauppatilastot/katsaukset/jalleenvienti/index.jsp.

Tulli. 2016d. Viennin volyymi laski 4,7 prosenttia vuonna 2015 [viitattu 6.6.2016]. Saatavissa:

<http://www.tulli.fi/fi/tiedotteet/ulkomaankauppatilastot/katsaukset/tiedotteet/yhteenveto24032016/liitteet/TullitiedottaaFI2015.pdf>.

Turun Sanomat. 1998. Pääkirjoitus 18.8.1998: Venäjä hakee ruplan kellutuksella aikalisää taloutensa terveytykseen [viitattu 6.2.2016]. Saatavissa:

<http://www.ts.fi/mielipiteet/lukijoilta/1073757500/Paakirjoitus+1881998+Venaja+hakee+ruplan+kellutuksella+aikalisaa+taloutensa+terveytykseen>.

Ulkoasiainministeriö. 2012. Maatiedosto Saksa, Kahdenväliset suhteet [viitattu 19.1.2016]. Saatavissa:

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=18025&contentlan=1&culture=fi-FI>.

Ulkoasiainministeriö. 2015a. Suomen ja Ruotsin kauppa- ja taloussuhteet [viitattu 19.1.2016]. Saatavissa:

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=322072&contentlan=1&culture=fi-FI>.

Ulkoasiainministeriö. 2015b. Ukrainan tilanne: pakotteet [viitattu 18.2.2016]. Saatavissa:

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=299145&nodeid=47853&contentlan=1&culture=fi-FI>.

U.S. Energy Information Administration. 2015. United Arab Emirates plans to increase crude oil and natural gas production [viitattu 12.2.2016]. Saatavissa: <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.cfm?id=23472>.

U.S. Energy Information Administration. 2016. Crude oil prices [viitattu 9.9.2016]. Saatavissa: <https://www.eia.gov/forecasts/steo/report/prices.cfm>.

Valtiovarainministeriö. 2014. EU:n Venäjä-pakotteiden ja Venäjän vastapakotteiden taloudelliset vaikutukset [viitattu 18.2.2016]. Saatavissa: http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1058456/Venajapakotteet_SUOMI.pdf/adf852b5-7917-4396-9b6e-ec3c3fc072c5.

Valtiovarainministeriö. 2015. Venäjän talous kääntymässä taantumaan [viitattu 12.2.2016]. Saatavissa: http://vm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/venajan-talous-kaantymassa-taantumaan.

Varsinais-Suomi.fi. 2012. Etelä-Suomea eteenpäin [viitattu 10.9.2016]. Saatavissa: http://www.varsinais-suomi.fi/images/tiedostot/Maankaytto/2011/esiselvitys_elli.pdf.

Visit Finland. 2014. Venäläisten yöpymiset pitivät pintansa [viitattu 18.6.2016]. Saatavissa: <http://www.visitfinland.fi/news/venalaisten-yopymiset-ennallaan/>.

Visit Finland. 2016a. Venäjältä tulee eniten matkailijoita Suomeen, Kuulumisia Venäjältä [viitattu 20.1.2016]. Saatavissa: <http://www.visitfinland.fi/tietoa-kohdemaista/venaja/>.

Visit Finland. 2016b. Suomessa vieraili 7,4 miljoonaa matkailijaa vuonna 2015 [viitattu 19.6.2016]. Saatavissa: <http://www.visitfinland.fi/news/suomessa-vieraili-74-miljoonaa-matkailijaa-vuonna-2015/>.

Visit Finland. 2016c. Suomen matkailustrategia 2020 [viitattu 10.9.2016].
Saatavissa: http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2013/04/Matkailustrategia_020610.pdf.

Yle Uutiset. 2014a. Venäjän keskuspankki nosti ohjauskoron 17 prosenttiin [viitattu 16.2.2016]. Saatavissa:
http://yle.fi/uutiset/venajan_keskuspankki_nosti_ohjauskoron_17_prosenttiin/7690906.

Yle Uutiset. 2014b. Seitsemän kysymystä ja vastausta ruplan kriisistä [viitattu 16.2.2016]. Saatavissa:
http://yle.fi/uutiset/seitseman_kysymysta_ja_vastausta_ruplan_kriisista/7693969.

Öljy & Bio polttoaineala. 2015. Öljy Suomen kansantaloudessa [viitattu 14.7.2016]. Saatavissa: <http://www.oil.fi/fi/tietoa-oljysta/oljy-suomen-kansantaloudessa>.